Н. О
(708)

МУЗЕЙ

СЛОБОДСЬКОЇ УКРАЇНИ.

БЮЛЕТЕНЬ

ч. І.

(УКР. ТА РОС. МОВАМИ).

ХАРЬКОВСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННАЯ БИБЛІОТЕКА
30-ОКТ-1925
№ 139667.

ХАРКІВ
1925 р.

Укрголовліт Ч. 14863.
Харків.
Друк. ВУЦВК'у „Червон. Друк".
Зак. Ч. 11956. Тир. 500.

Передмова.

Маючи на увазі великий запит на програми Музею, котрі ще не друкувались (крім програму: «Об изучении детских игрушек», надрукованого у Віснику Ворон. Істор.-Археолог. Т-ва Ч. 2, 1921 р.), Музей вважає за потрібне надрукувати свої програми у бюлетеню, як додаток.

Програми друкуються російською мовою, бо вони були складені, затверджені й розповсюджувались на цій мові.

Предисловие.

Имея в виду большой спрос на программы Музея, которых нет в печати (кроме программы «Об изучении детских игрушек», напечатанной в Вестнике Воронежского Историко-Археолог. Об-ва № 2, 1921 г.), Музей считает нужным поместить их в своем бюллетене в качестве приложения.

Программы печатаются на русском языке, так как они составлялись, были утверждены и распространены на этом языке.

Кожний громадянин, котрий користується музеєм, повинен йому допомогти.

Завдання й досягнення музею Слободської України ім. Сковороди.

Завдання Музею С. У. є вивчати українське народнє життя, насамперед місцеве, в усіх відображеннях її ріжноманітних галузів.

В переселення селянських мас, що відбувались в часи революції з півночі СРСР на Україну, виникнення нових поглядів на життя створили зміни в українських будівлях, одежі, харчах, в виробництві, в мистецтві й т. ін. І конче потрібною є реставрація старих і нових впливів в пам'ятках народнього побуту, переважно, по околицях міста та в близьких до нього селах, де найбільше відбився цей побут, де найбільше було справ та зустрічів з переселенцями.

Поставивши собі це завдання з самого заснування Музею, співробітники його зустріли великі перепони в здійсненні його. Поперед усього, Музей не мав коштів, подруге—повсякчас гальмом при вивченні народнього побуту—недовір'я народніх мас, становило особливі утруднення в пережиту тяжку годину. Представників Музею населення району, що вивчався, приймало часто й густо за «шпиків». Та співробітники Музею не тратили надії й продовжували обслідування намічених районів. До того ж більшу частину екскурсій відбувалося пішки, чи то їздили на власні кошти й добували речі для Музею тільки пожертвами, обміном та инш. На допомогу Музею прийшла спочатку Етнографічна Секція Харків. Губкомпис'у, потім Етнографічна Комісія Наукового Відділу Вукомпис'у, що на їх кошти (невеличкі правда) пощастило в 1921-22 році зробити закупки предметів та книг для Музею.

В кінці 1923 р., після піврічної перерви в праці Музею (через його двохразові перевозки), поволі почало виконуватись поставлене завдання у справі вивчення українського народнього життя. В межах виданих коштів і невеличкого штату Музею відбу-

Задачи и достижения музея Слободской Украины им. Сковороды.

Задачей Музея Сл. Укр. является изучение украинской народной жизни, прежде всего местной, во всех отображениях ее разнообразных областей.

Происходившие в период революции большие переселения крестьянских масс с севера Р. С. Ф. С. Р. на Украину, появление новых взглядов на жизнь произвели изменения в украинских постройках, одежде, пище, в производстве, искусстве и т. п. И существенно необходимой являлась регистрация старых и новых влияний в памятниках народного быта, главным образом, на окраинах города и в ближайших к нему селах, как наиболее отражающих этот быт и приходивших в наибольшее соприкосновение с переселенцами.

Поставив себе эту задачу с самого основания Музея, сотрудники его встретили большие препятствия в осуществлении ее. Прежде всего, Музей не имел средств, во вторых, являющееся всегдашним тормазом при исследовании народного быта, недоверие к исследователям народных масс, представило особенные затруднения в переживаемое трудное время. Представителей Музея население исследуемого района принимало нередко за «шпионов». Но все же сотрудники Музея не унывали и продолжали обследование намеченных пунктов. Причем большую часть экскурсий совершали пешком или ездили на свои средства и добывали предметы для Музея, путем привлечения жертвователей, обмена и пр. На помощь Музею пришла сначала Этнографическая Секция Харьков. Губкопис'а, потом Этнографическая Комиссия Научного Отдела Вукопис'а на средства которой (небольшие правда) удалось в 1921—22 г. произвести покупку предметов и книг для Музея.

В конце 1923 г., после полугодового перерыва в работе Музея (по случаю его двухкратной перевозки), постепенно стало возобновляться выполнение поставленной задачи по изучению украинской народной жизни. И в пределах отпускаемых средств, и неболь-

вались екскурсії лише по Харківщині (і відрядження до Москви на 2-гу Всеспіл. Конференц. Красзнавства), здобувались речі, що дали можливість Музееві влаштувати 2 виставки нових придбань.

Було зібрано нові відомості про ріжні явища народнього життя, збуджено було зацікавленість селян, робітників, студентів і инших груп населення до вивчення свого краю: так, бували випадки, що робітники й селяни самі доставляли речі до Музею, сповіщали про них і запитували про придатність тих чи инших речей для Музею.

шого штата Музея совершались экскурсии, пока в пределах Харьковской губ. (и командировка в Москву на 2-ю Всесоюзн. Конфер. Краеведов) и добывались новые предметы, давшие возможность Музею устроить 2 выставки новых приобретений.

Также были собраны новые сведения о различных явлениях народной жизни, пробужден был интерес крестьян, рабочих, студентов и др. групп населения к изучению своего края: так, бывали случаи доставления селянами и рабочими вещей для Музея, сообщения о них и запросы о пригодности тех или иных для Музея.

Р. С. Даньковська.

Історія музею Слободської України ім. Г. С. Сковороди.

Думка про організацію Музею виникла в Етнографічній Секції Харк. Губкопмис'у. Музей Слободської України заснований в часи реорганізації всіх Харків. Музеїв—у січні 1920 р. Присвячено його імени українського народнього філософа Г. С. Сковороди з нагоди святкування 200 річчя його народження. Музей має всеукраїнський характер. Назву свою «Слободської України» узяв 1) тому, що Сковорода з усієї України більш усього любив Слободську, а 2) також і у пам'ять худож. С. І. Васильківського, на думку котрого у Харкові повинно бути засновано Музей з назвою: «Музей Слободської України». Цьому-то Музеєві С. І. Васильківський і залишив по духовному завіщанню усе своє майно й капітал.

Музей, розташований в помешканні бувш. Харк. Художньо-Промислового Музею (Університетська Горка), було поділено, за думкою головного його організатора й завідувача академіка М. Ф. Сумцова на три відділи: **Історичний,** присвячений ім Квітки-Основ'яненка, розташований у 4 залах та І-му проході, **Художній**—ім. худож. М. С. Васильківського у 6 залах та 3 проходах і **Етнографічний**—ім. Потебні у 6 залах і 5 проходах.

У музеї є бібліотека.

Як визнають представники влади, науки та чужоземці, Музей становить собою один з найцінніших Музеїв на Україні.

При організації Музею спочатку зав. Музеєм акад. М. Ф. Сумцову допомагали його близькі приятелі—проф. Д. К. Зеленін та акад. Д. І. Багалій, також співробітник Музею Мокроус. В середині організації, у кінці її й далі допомагали співробітники Музею О. О. Ніколаєв, Р. С. Даньковська та Н. Е. Редін. Перші двоє з співробітників працюють у Музеї й до цього часу.

Р. С. Данковская.

История музея Слободской Украины им. Г. С. Сковороды.

Мысль об организации Музея возникла в Этнографической Секции Харьк. Губкописа. Музей Слободской Украины основан в период реорганизации всех Харьк. Музеев—в январе 1920 года. Посвящен имени украинского народного философа Гр. С. Сковороды, в виду празднования 200-летия со дня его рождения. Музей имеет всеукраинский характер. Название свое «Слобод. Украины» он получил во 1-х, потому, что Сковорода больше всего любил Слободскую Украину, а во 2-х, и в память художника С. І. Васильковского, по мысли которого в Харькове должен был быть учрежден Музей с названием «Музей Слободской Украины». Этому то Музею Васильковским по духовному завещанию было оставлено все его состояние.

Музей занявший помещение бывш. Харьк. Худож. Промышленного Музея (Университетская Горка), по мысли главного его организатора и заведующего, академика Н. Ф. Сумцова был разделен на три отдела: **исторический,** посвященный имени Квитко-Основьяненко, размещен в 4-х залах и 1-м проходе; **художественный**—им. акад. С. И. Васильковского—в 6-и залах и 3-х проходах и **этнографический** им. этнографа А. А. Потебни—в 6-и залах и 5-и проходах.

Кром того в Музее имеется библиотека.

По признанию представителей власти, науки, иностранцев, посетивших Музей последний является одним из найценнейших Музеев на Украине.

При организации Музея, вначале ее зав. Музеем ак. Н. Ф. Сумцову оказывали помощь два его ближайших университет. товарища—профес. Д. К. Зеленин и акад. Д. И. Багалей, так же сотруд. Музея Мокроус. В средине организации Музея до окончания ее в дальнейшем Н. Н. Сумцову помогали сотрудники по Музею А. А. Николаев, Р. С. Данковская и Н. Е. Редин. Двое первых работают в Музее и в настоящее время.

Перші три роки Музею довелось пережити тяжкі часи — відсутність коштів, холод (помешкання не опалювалося) втрати співробітників (в особі М. Ф. Сумцова у вересні 22 року) та два рази перевозку (в лютому 23 року з постанови ВУЦВК'у два відділи Музею було перевезено в заснований новий Соцмузей, а в серпні того ж року з почину бувшої адміністрації «Музею Слоб. України», після перегляду питання про його, з постанови Р. Н. К. Музей було реставровано й забрані речі повернуто).

Лише з 21 серпня 23 року після відновлення Музею та його відкриття для відвідувачів і поліпшення його матеріяльного стану, він почав поволі оживати й розвивати свою діяльність.

Не дивлячись на перелічені ріжні несприятливі умови, малий штат (штат Музею з 1920 по 1923 р.—з 7 душ; з лютого 23 р. по 1 груд. 24 р. з 5 душ—2-х відповідальних і 3 технічних службовців,—з 1 грудня 1924 р. затверджено штат у 7 душ).

Музей усі ці роки поповнявся: пожертвами, речі, одержувалися по ордерах, у обмін та купувалися. За часи з 1920 по 1 травня 1925 р. нових надбань до Музею надійшло: речей та книжок 2484, із них речей 2046 і книг 438.

Зібрані речі надали можливість улаштувати в Музеї **2 вистави нових надбань** 1) у червні 1924 р. і 2) у кінці лютого 1925 р.

Наукова праця співробітників Музею полягала: в складанні каталогу по 3-х відділах Музею, статті про акад. М. Ф. Сумцова, життепису худож. С. І. Васильківського, Квітки-Основ'яненка, опису колекцій обрядового печива, опису зроблених екскурсій, складання програмів та інструкцій етнографічного характеру, що розійшлись у великій кількості примірників не тільки по Україні, але й по-за межами її, у складанні статтів про працю Музею для доповіді на з'їзді «в справі дослідження продукційних сил та народнього господарства України» з 1925 року.

Тепер, крім писання статтів для бюлетеню Музею, розпочато збирання колекцій Музею по керамічному виробництву місцевого краю. Співробітники Музею також робили екскур-

Первые три года Музею пришлось пережить тяжелое время—отсутствие средств, холод (помещение не отапливалось), утрату (в лице Н. Н. Сумцова в сентябре 1922 г.) и двухкратную перевозку (в феврале 1923 г. по постановлению ВУЦИК'а—два отдела Музея были перевезены в учреждавшийся Соц. Музей; в августе 1923 г. по возбужденю бывшей администрации Музея С. У. после пересмотра вопроса о нем, по постановлению С. Н. К. Музей был восстановлен и взятые вещи возвращены).

Только с 21 августа 23 года по постановлению Музея, открытия его для посетителей и улучшения его материального положения, он начал постепенно оживать и развивать свою деятельность.

Несмотря на перечисленные разные неблагоприятные обстоятельства, так же малочисленный штат (с 20 по 23 год—7 челове, с февраля 23 по 1-е декабря 24 г.—5 душ —2 ответственных и 3 технич. служащих,— с 1 декабря 1924 г. утвержден штат в 7 челов.).

Музей все эти годы пополняется: путем привлечения пожертвований, получения по ордерам, мены, покупки. За время с 1920 по 1 мая 1925 г. новых приобретений в Музей поступило 2484, из них: предметов 2046 и книг 438.

Собранные предметы дали возможность устроить в Музее **2 выставки новых приобретений**—в июле 1924 г. и в конце февраля 1925 г.

Научная работа сотруд. Музея заключалась: в составлении каталога по 3 отделам, статья об акад. Н. Ф. Сумцове, биографии худ. С. И. Васильковского, Квитки-Основьяненка, описание коллекции обрядовых печений, описании совершенных экскурсий, составленных програм и инструкций этнографического характера, разошедшихся в большом количестве экземпляров не только по Украине, но и за пределами ее, составлении статьи о работе Музея для доклада на с'езде «в справі дослідження продукційних сил та народнього господарства Укаїни» в 1925 г.

В настоящее время, кроме приготовления статей для бюллетеня Музея № 1, начато описание коллекции Музея по керамическому производству местного края. Сотрудники Му-

сії по місту й по повіту, щоб продовжити вивчення народнього побуту й збирання річей.

Річами Музею користувались і користуються представники більше 20 місцевих та инших місць наукових, учбових та освітніх організацій для своїх праць.

За музейними матеріялами розроблюються теми: українська архітектура, українські кафлі (Гагенмейстер з Кам'янця-Подільського) і українські народні музичні інструменти (представник військового відомства з Москви), українські дерев'яні вироби (представник Межигорського Художнього Технікуму); жіноче головне вбрання Слобідської України, українські вишивки, килими, цехи на Україні, козак Мамай, Квітка-Основьяненко, поет Щоголів, Маслович, Шевченко, Сковорода, старий Харків і инші.

З освітньою метою, крім допуску відвідувачів (в 23-24 році пройшло відвідувачів біля 25 тисяч, коли Музей відкрито на протязі 5 день на тиждень, кількість відвідувачів увесь час росте—за серпень 23 року на день припадало 15 душ, а у березні 25 року біля 300 душ), організації пояснень до експонатів для екскурсій, запрохання для них керовників, влаштування вистав. Музей організував цікл лекцій по неділях.

Співробітники Музею також керували працями студенських та вчительських груп по краєзнавству та етнографії.

З огляду на велике значіння в справі влаштування Музею Слобідської України небіжчика Завідателя, акад М. Ф. Сумцова, співробітники Музею вважають за необхідне навести тут коротенькі відомості з його життєпису.

М. Ф. Сумцов народився 6 квітня 1854 р. в Ленінграді, середню освіту здобув у Харківській 2 гімназії, вищу—в Харківському університеті. 1875 р. його було залишено стипендіятом при Х. Ун. 1876 р. пробув кілька місяців у Західній Німеччині та слухав лекції в Гейдельберзькому університеті у Бальча та Куно-Фішера. Магістерську дисертацію обороняв у 1881 р. «О свадебных обрядах», докторську—1885 р. «Хлеб в обрядах и песнях». 1885 р. його було затверд-

зея так же совершили экскурсии по городу и уездам для продолжения изучения народного быта и собирания предметов.

Предметами Музея пользовались и пользуются представители более 20 местных и иногородних научных, учебных и просветительных организаций для своих работ.

На основании музейных матерьялов разрабатываются темы: украинская архитектура, украинские кафли (Гагенмейстер из Каменец-Подольска), украинские народн. музыкальные инструменты (представитель военного ведомства из Москвы), украинские деревянные изделия (представитель Межигорского Художест. Техникума), женские головные уборы Слобод. Украины, украинские вышивки, килимы (ковры), цехи на Украине, казак Мамай, Квитка-Основьяненко, поэт Щеголь Маслович, Шевченко, Сковорода, старый Харьков и друг.

С просветительною целью Музей, кроме допущения посетителей (в 23-24 году прошло посетителей около 25 тысяч при открытии Музея в течении 5 дней в неделю; число посетителей все время растет— в августе 23 г. среднее число посетителей было 15 челов. в день, а в марте 25 года около 300 чел., в воскресные же дни число посетителей доходит до 700 и более человек), организации об'яснений экспонатов для экскурсий, приглашения для них руководителей, устройства выставок, организовал цикл лекций по воскресным дням.

Сотрудники Музея так же руководили занятиями Харьк. студенческих и учительских групп по краеведению и этнографии.

В виду большого значения в деле устройства Музея Сл. Укр. покойного Заведывающего акад. Н. Ф. Сумцова, сотрудники Музея считают необходимым провести здесь краткие биографические сведения о нем.

Н. Ф. Сумцов родился 6 апреля 1854 г. в Ленинграде, среднее образование получил в Харьк. 2-й гимназии, высшее в Харьк. университете и был оставлен в 1875 г. стипендиатом при Харьк. унив. В 1876 г. пробыл несколько месяцев в запад. Германии и слушал лекции в Гейдельбергском университете у Бальча и Куно-Фишера. Магистерскую диссертацию защищал в 1881 г. «О свадебных обрядах», докторскую—в 1885 г. «Хлеб в обрядах и песнях». В 1885 же году утвер-

жено професором Хар. Унів. М. Ф. був першим професором, що почав читати лекції укр. мовою. Ним надруковано низку статтів у ріжних наукових та громадських питаннях.

М. Ф. Сумцов був членом Російської, Української, Празької Академії Наук та членом багатьох наукових товариств. Крім науково-педагогічної діяльности, М. Ф. брав широку участь у громадськім житті. Так, він був одним з фундаторів Харк. гром. книгозбірні, організатором та попечителем зразкової Пушкинської школи в Х.

З його ініціятиви та за його допомогою було організовано в Х. 1-у лікарню для хворих на очі ім. проф. Гіршмана. І в багатьох инших роботах брав він участь.

Що до музейної діяльности М. Ф., то вона почалася у 1885 р. з цього часу до 1886 р. він завідував Харк. Музеєм «Изящн. Искусств». 1900 р. він організував етнографічну експед. в північно-західню частину Харк. губерні. Зібрані підчас екскурсії речі було привезено на виставку XII-го археол. з'їзду в Х. 1902 року. З 1904 до 1918 р. М. Ф. був завідувачем та організатором етнографіч. Музею Харк. Іст. Філ. Товар. З січня 1920 до 15 вересня 1922 р. (дня його смерти) М. Ф. завідував Музеєм Слобідської України, віддаючи йому силу свого часу та енергії, не вважаючи на свою хворобу, матеріяльні злидні та де-які важкі умови праці в цьому Музеї. М. Ф. здобував для Музею речі та книжки, організовував нові відділи, робив екскурсії по місту, закликав надсилати пожертви, читав доповіді на засіданнях, редагував програми Музею та инших установ, давав цікаві вказівки в науковій роботі співробітникам Музею, подавав їм допомогу в праці в Музеї, не чекаючи того, щоб його прохали, висловлюючи тільки свій жаль, що він не може працювати з колишньою енергією. Навіть хворий М. Ф. не забував про Музей, підбирав для нього цінні матеріяли вдома. Напередодні своєї смерти, прийшов М. Ф. хворий до музею й почав допомагати в роботі, невважаючи на протести співробітників.

жден профессором Харьк. Универс. Н. Ф. был первым профессором, начавшим читать лекции на украинском языке. Им напечатано ряд статей по различным научным и общественным вопросам.

Н. Ф. Сумцов состоял членом Российской, Киевской, Пражской Академии Наук и членом многих научных обществ. Кроме научно-педагогической деятельности, Н. Ф. принимал участие в общественой жизни. Так, он был одним из учредителей Харьков. Обществ. библиотеки, создателем и попечит. образцового Пушкинского училища в Х.

При его содействии была учреждена в Х. первая глазная больница имени проф. Гиршмана. И ряд других общественных работ связано с его именем.

Что касается музейной деятельности Н. Ф. то она началась с 1885 г. С этого времени до 1886 г. он заведывал Хар. Музеем Изящн. Искусств. В 1900 г. им была предпринята этнографич. экскурсия в северо-западн. часть Харьков. губ. и доставленные им оттуда предметы были помещены на выставке XII археолог. с'езда в Харькове в 1902 г.

С 1904 по 1918 г. Н. Ф. состоял заведующим и организатором этнограф. Музея Харьк. Историко-Филолог. Об-ва. С января 1920 г. до 15 сентября 1922 г. (до его кончины) Н. Ф. заведывал Музеем Слободской Украины, работал при организации и в дальнейшем развитии его с самоотверженной любовью, не взирая на слабость своего здоровья, материальную нужду и некоторые тяжелые условия службы в этом Музее.

Н. Ф. добывал для Музея предметы и книги, основывал новые отделы, совершал экскурсии по городу, привлекал жертвователей, читал доклады на заседаниях, редактировал программы Музея и других учреждений, давал интересные руководящие указания в научной работе сотрудников Музея, оказывал им помощь в работах по Музею, не ожидая от них просьб, выражая лишь одно желание, что не может работать с прежней энергией.

Даже во время своих болезней Н. Ф. не прекращал своих забот о Музее, подбирая для него ценные материалы дома.

Накануне своей смерти Н. Ф. через силу, больной пришел в Музей и, несмотря на протесты сотрудников, помогал в работах Музея.

Його несподівана смерть (вночі з 14 на 15 в.) завдала великого жалю, була великим ударом для Музею, бо ж не стало енергійного, щирого, з великою науковою підготовкою музейного робітника та доброї людини, товариша *).

Его внезапная кончина (в ночь 14/15 сентября) нанесла тяжелый удар Музею, лишив его энергичнейшего, преданного, незаменимого в научном отношении, с большой инициативой музейного работника и хорошего человека и товарища*).

*) Более подроб. сведен. о Н. Ф. Сумцове:

1) Истор. Филол. факультет Харьк. Университета за первые 100 лет его существованія. Изд. Университета. Харьков. 1908 г. стр. 104—112.

2) VII вып. труд. педаг. отд. Хар. Ист. Филол. Об-ва 1902 г. (портрет).

3) Пошана. Сбор. Хар. Истор. Фил. Об-ва т. XVIII. Хар. 1909 г.

4) Науков. Збрн. Катедр. Істор. України, I, Харк. 1924 р. (присвяч. його пам'яти II).

О. О. Ніколаєв.

Історичний відділ Музею Слободської Україны.

Історичний відділ імени Г. Квітки-Основ'яненка склався переважно з речей колишнього Харківського Мійського Художньо-Промислового Музею та Музею «Изящн. Искусств и Древностей» Харківського Університету. Надійшли де-які речі з Харк. Істор.-Філолог. Т-ва та Церковного Музею при Духовн. Консисторії Харк. епархії, також з Центр. Розпод. Муз. Фонду Харк. Губ. Комітету Охорони Пам'яток Мистецтва та Старовини. Багато речей здобуто самим Музеем (куплено та надходили пожертви).

Перший підвідділ історичного відділу має назву: «Куток старого Харкова» малюнки та фотографії Харкова XVIII та XIX віку. Значна більшість малюнків показує Харків у першій половині XIX віку. Серед картин є також картина легендарного Харка.

Звязок з цим підвідділом має колекція портретів старих гетьманів та політичних і громадських діячів XVIII віку Слобожанщини переважно. Малюнки гетьманів належать невідомим кріпакам-малярам. Окремо треба визначити Сковородинський куточок (портрети Сковороди, література, звязана з іменем Сковороди).

Далі маємо шкляну шафу з цеховими прапорами Харківських цехів та у другій шафі новий прапор міста Харкова. По стінах розкидано холодну та огнепальну зброю XVII—XVIII в. переважно.

Є також окрема вітрина із зразками старої зброї (кремневі пістолі, ятагани) тут же каламарі, пернач, шпори та ин. У шкляній шафі стоїть манекен, що уявляє багатого козака XVIII в. у пишній козацькій одежі та зброї.

А. А. Николаев.

Исторический отдел Музея Слободской Украины.

Исторический отдел имени Г. Квитки-Основьяненко составился из предметов Харьковского Городского Художественно-Промышленного Музея и Музея Изящных Искусств и Древностей Харьковского Университета. Поступило немало предметов от Харьк. Ист.-Филол. Об-ва и Церковного Музея при Духовной Консистории. Харьк. епархии, также из Центр.-Распр. Муз. Фонда Харьк. Губ. Комитета Охраны Памятников Искусства и Старины. Много предметов приобрел сам Музей (вещи покупались и поступали пожертвования).

Первый подотдел исторического отдела называется «Уголок старого Харькова»—картины и фотографии Харькова XVIII века. Значительное большинство картин показывает Харьков в первой половине XIX века. Среди картин есть также картина легендарного Харько. Связь с тем подотделом имеет коллекция портретов старых гетманов, политических и общественных деятелей XVIII века. Портреты гетманов принадлежат кисти крепостных художников.

Есть также уголок, специально посвященный памяти философа Сковороды (портреты Сковороды, литература, связанная с именем Сковороды).

Дальше имеем стеклянную витрину с цеховыми знаменами Харьковских цехов и вторую витрину со старым знаменем города Харькова.

По стенам развешено холодное и огнестрельное оружие XVII—XVIII века главным образом. Есть также отдельная витрина с образцами старого оружия (кремневые, фитильные пистолеты, ятаганы), тут же каламары, пернач, шпоры и прочее.

В стеклянной витрине стоит манекен—богатый казак в богатой казацкой одежде, в полном вооружении.

Окремо маємо вітрину з дрібними речами, що малюють дворянський побут першої половини XIX віку переважно: годинники, карти, бокали, вишивки, табакерки, тарілки, то-що. Дворянський побут малює окрема вітрина люльок,—новий здобуток Музею.

На стінах маємо 3 лубочних картини—з них 2 ілюстрації до пісень: «Їхав козак за Дунай» та «Била жінка мужика» та жартовлива картина «Чумак і московка».

Далі маємо в другій залі відділ громадських діячів (значна більшість з них має зараз тільки вузько-місцеве значіння), та відділ університетських діячів. У цій же залі в другій половині маємо відділ наукових діячів: портрети О. Потебні (Горсалько), Д. Багалія (Репін), М. Сумцова, Костомарова та інш.

Друга частина—це малюнки та речі, що мають відношення до українських письменників: Щоголіва, Олександрова, Шевченка, Квітки-Основ'яненка, Гулак-Артемовського та інш.

У шкляній шафі стоїть колекція посохів, серед них посох, що належить Сковороді. Нових речей у відділі з 1920 р. до 1 травня 25 р. придбано 438.

Кроме того, есть витрина с мелкими вещами, что обрисовывает дворянский быт первой половины 19 века, главным образом: часы, карты, бокалы, вышивки, табакерки, тарелки и т. д.

Дворянский быт обрисовывает также отдельная витрина, в которой большая и ценная коллекция курительных трубок, новое приобретение Музея.

По стенам три лубочных картины—из них 2 иллюстрации к песням: «Їхав козак за Дунай» и «Била жінка мужика», третья—юмориет картина. Чумак і московка».

Вторая зала—отдел общественных деятелей (значительное большинство из них имеет теперь только узко-местное значение). В той же зале во второй половине—отдел научных деятелей: портреты А. Потебни (Раб. худ. Горсалько), Д. Багалея (раб. худ. Репина), М. Сумцова, Н. Костомарова и других.

Вторая часть—это картины и предметы относящиеся к украинским писателям: Щеголеву, Александрову, Шевченку, Квитке-Основ'яненке, Гулаку-Артемовському, Котляревському и др.

В стеклянной витрине коллекция посохов, среди них посох Сковороды.

Новых предметов в отделе с 20 г. по 1 мая 25 г. приобретено 438.

Музей Слободської України ласкаво прохає повідомляти його про стародавні речі та пам'ятники (будівлі, малюнки, вироби і т. п.) для їх огляду, запису або купівлі. Тако-ж прохає надсилати йому нові пісні, приказки, то-що.

О. О. Ніколаєв.

Художній відділ імени Худож. Академ. С. І. Васильківського.

Склався цей відділ так: від бувш. мійського Музею залишилася колекція 18 картин церков і дві картини роботи Васильківського, 44 картини инших художників; декілька картин одержано за мандатами у часи екскурсій і, головним чином, із збірки картин, етюдов та шкіців (721), залишених за духовним заповітом Васильківського Музеєві Слободської України.

С. І. Васильківський родився на Харківщині 7-го жовтня 1854 р. і помер у Харкові 26 вересня 1917 р. Учився у 2-й Харків. гімназії; скінчивши 6 класів, вступив до Харківського Ветеринарного Інституту, потім де-який час служив в «удельном ведомстве». Але-ж служба його не задовольняла. —його тягло до живописі, і він вступив в Академію Худож., яку й закінчив 1886 року. Коли він скінчив Академію, його було командировано за кордон на 4 роки за кошт Академії стипендіятом.

Осівши у Парижу, С. І. багато їздив по ріжних країнах, де увесь час працював; між иншим, у Парижі він працював у славнозвісного баталіста Віллевальда, де й одержав срібну медаль за етюд коня з натури. Взагалі С. І. Васильківський за свої картини одержав 11 медалів (9 срібних та 2 золотих). Одна з картин, за котру він одержав малу срібну медаль зараз у Музеї Слободської України.

Повернувшись з-за кордону, С. І. осів у Харкові, де й жив до смерти. Не раз його закликали до Академії професором, але-ж він усякий раз відмовлявся, бо хотів бути незалежним.

Він дуже любив свою Україну цікавився її старовиною, їздив по Україні та Галичині, де змальовував стародавні українські церкви й зоставив велику збірку малюнків цих церков Музеєві.

А. А. Николаев.

Художественный отдел им. Худож. Академика С. И. Васильковского.

Составился этот отдел так: от бывш. гор. Музея осталась коллекция 18 церквей в украин. стиле, 2 картины работы Васильковского и 44 картины других художников, несколько картин добыто по мандатам во время экскурсий, но главным образом, из собрания картин, этюдов и эскизов (721), оставленных Васильковским по духовному завещанию Музею Слободской Украины.

С. І. Васильковский родился в Харьковщине 7 окт. 1854 г. и умер в Харькове 26 сент. 1917 г. Учился во 2-й Харьк. гимназии, окончив 6 классов, поступил в Харьк. Ветерин. Институт, потом некоторое время служил в удельном ведомстве. Служба его не удовлетворяла;—его тянуло к искусству и он поступил в Академию Художеств которую и окончил в 1886 году. По окончании Академии он был командирован за счет Академии за границу на 4 года.

Поселившись в Париже С. И. много путешествовал по разным странам, где все время работал. В Париже он, между прочим, работал у известного баталиста Виллевальда, где получил серебр. медаль за этюд коня с натуры. Вообще С. И. Васильковский за свои работы получил 11 медалей (9 серебр. и 2 золотых). Одна из премированных картин в настоящее время находится в Музее Слободской Украины.

Возвратившись из за границы Васильковский поселился в Харькове где и жил до смерти. Много раз приглашали его профессором в Академию но он отказывался, желая оставаться вполне независимым.

Он очень любил свою родную Украину, интересовался ее стариной, ездил по Украине и Галиции, где зарисовывал старинные церкви в украинском стиле и оставил большую коллекцию церквей Музею.

Крім того, Васильківський видав альбоми: «Из Украинской старины» та «Мотивы украинских орнаментов»,—ці альбоми давно розійшлися; вони мали великий вплив на різні вироби українських кустарів. На великий жаль, за браком коштів, нового видання зробити Музей не має можливости.

За духовним заповітом Васильківський усе своє майно—свій власний будинок і капітал (87.000 к.) залишив Музеєві Слободської України. Гроші, з незалежних від душеприкажчиків обставин, Музеєві не дістались. Крім виставлених картин С. І. Васильківського (496) у Музеї виставлено картини художників: Айвазовського, Беркоса, Вучичевича, Гринфельда, Домбровського, Дробязка, Зарубіна, Каразина, Кисільова, Корчана, Крачковського, Кульчицької, Левченка, Мако, Судомори, Ткаченка, Трутовського, Уварова, Фавра, Федерса, Шевченка та скульптури—Позена та Джунковського.

Васильковский издал альбомы: «Из украинской старины» и «Мотивы украин. орнаментов». Альбомы эти давно разошлись, они имели большое влияние на различные изделия украинских кустарей. К сожалению, за отсутствием средств, повторить издание Музей лишен возможности.

По духовному завещанию С. И. Васильковский все свое имущество, домик и капитал (87 тыс. руб.), оставил Музею. Деньги, по независимым от душеприказчиков причинам, музею не достались.

Кроме выставленных картин Васильковского (496), в Музее имеются картины художников: Айвазовского, Беркоса, Вучичевича, Гринфельда, Домбровского, Дробязко, Зарубина, Каразина, Киселева, Карчана, Крачковского, Кульчицкой, Левченка, Мако, Судомory, Ткаченко, Трутовского, Уварова, Фавра, Федерса, Шевченка, и скульптуры—Позена и Джунковского.

Р. С. Данковська.

Історія Етнографічного відділу ім. Потебні та книгозбірні Музею Слободської України.

Головну частину етнографічного відділу становлять усі колекції бувш. Етнограф. Музею Харк. Істор.-Філол. Т-ва. Останній же має в собі експонати з **виставки XII археологічн. з'їзду** в Харкові 1902 р. *). Значну частину етнографічних речей для цієї виставки було зібрано виключно командированими для цього особами (проф. Сумцовим, проф. А. М. Покровським, проф. А. І. Красновим, проф. М. Г. Халанським, Е. Н. Родаковою) до Харкова, Катериносл., Курськ. г.г. Крім того з прохання попереднього комітету в справі улаштування XII археолог. з'їзду, надсилано ріжні речі від учителів народніх шкіл та инш. представників сільської інтелігенції з Полтав., Чернигов., Вороніж., відділів попереднього комітету, також значні суми на влаштування виставки від низки губер. та повітов. земств: Харкв., Полтав., Катеринослав., Курського.

Етнографічні речі після закінчення з'їзду перейшли у власність Хар. Іст.-Філол. Т-ва. Але Т-во не мало помешкання й речі було розташовано в помешк. університ. архиву по горищах та по сараях універ., через що частина речей дуже попсувалась (хлібне печиво), частина загинула (де-які з музичних інструментів).

В-осени 1904 р., після перебудови помешкання історич. архиву, в одній із його кімнат було виставлено частину етнографічних збірок, инші ж залишилися в складі. Зі дня існування Етнографіч. Музею до кінця 1918 р. Музеєм завідував акад. М. Ф. Сумцов, що й розташував усі експонати (охорон. Музеєм від 1906 до 1907 р. був профес. В. Е. Данілевич, служ. М. Г. Чудний, що й зараз служить на посаді доглядача М. С. У.

*) Данілевич В. Е. Етнографіч. Музей Хар. Істор.-Філолог. Т-ва. Харків, 1911 р. та каталог виставки Харк. XII Археолог. з'їзду. Харків. 1902 р.

Р. С. Данковская.

История Этнографического отдела им. Потебни и библиотеки Музея Слободской Украины.

Главную часть этнографич. отдела составляют коллекции бывш. Этнограф. Музея Харьк. Истор. Филолог. О-ва. Последний же заключал в себе экспонаты **с выставки XII археол. с'езда** в Харьк. 1902 г.*). Значительная часть этногр. предметов для этой выставки была собрана специально командированными для этого лицами (профессорами Н. Ф. Сумцовым, А. Н. Красновым, М. Г. Халанским, А. М. Покровским и гражд. Е. Н. Родаковой) в Харьк., Екатериносл., Курскую г.г. Кроме того, по просьбе предвар. комитета по устройству XII арх. с'езда, присылались различные предметы от учащих народн. школ и др. представителей сельской интеллигенции, от Полтав., Чернигов., Воронеж. отделений предвар. комитета, так же значительные суммы на устройство выставки от ряда губ. и у. земств: Харьк., Полтав., Екатерин., Курск. г.г.

Этнографические предметы, по окончании с'езда поступили в собственность Харьк. Истор. Филолог. О-ва. Но О-во не имело помещения и вещи были размещены в помещении универс. архива на чердаках в сараях универс., благодаря чему часть предметов сильно попортилась (хлебные печения), часть же совсем погибла (из музык. инструментов).

Осенью 1904 г., после перестройки помещения истор. архива, в одной из его комнат, была выставлена часть этнографич. коллекций, другие же оставались в складе.

Со дня учреждения Этногр. Музея до конца 1918 г. Музеем заведывал акад. Н. Ф. Сумцов, лично распределивший в Музее экспонаты (хранителем Музея с 1906 г. до 1907 г. состоял В. Е. Данилевич. служ. Н. Г. Чудный, состоящий теперь смотрителем М. С. У.

*) Данилевич В. Е. Этнографич. Музей Харьк. Истор.-Филолог. О-ва. Харьков, 1911 г. и каталог выставки Харьк. XII Археолог. с'езда. Харьков, 1902 г.

139667

У Етнографіч. Музей, при організації його, було передано зібрані етнографічні речі кабінетом «редкостей», Музеєм Мистецтв та окремими особами, як М. Сумцовим, Павловським та инш. Колекції Музею були дуже ріжноманітні. Де-які з них, як писав Данілевич, це одинокі колекції, що до кількости чи складу, як то: хлібні печива, писанки, святкові прикраси помешкань, народні ліки, дитячі играшки, українські та російські головні убори, останній коцарський станок,—свідок виробництва коців, що ними славився раніше Харків. Експонати Музею було оцінено по заслугах Комітетом 1-ї Міжнародньої Виставки одягу, що звертався 1902 р. до Хар. Істор.-Філол. Т-ва з проханням надіслати на виставку речі Етнограф. Музею. Поповнення Музею продовжувалося й після заснування його. Між иншим, М. Ф. Сумцовим були зібрані речі, що торкались до українського поета Щоголіва, проф. Данілевичем було доставлено збірку портретів, малюнків та друкованих творів українського письменника Котляревського (їх було надіслано в 1906 р. у Музей Мистецтва та Старовини, відкіля було надіслано в Музей Слобід. України).

Н. Л. Шабельська пожертвувала Музеєві частину зібраної колекції північ.-російських кокошників, поясів, дерев'яної різьби, що за неї вона одержала премію на Паризькій міжнародній виставці. Художник Г. Г. Павлович передав Музеєві колекц. акварельн. малюнків і статуеток з типами українців Харк та Полтавськ. г.г.

У 1918 р. ак. М. Ф. Сумцов писав про Етнографіч. Музей, що експонати його, які ілюструють життя українського народу й населення російського та кримського, що є національними меншостами, ставлять великий інтерес*).

При організації Музею Слобід. України в 1920 р. Етнограф. Музей Харк. Іст.-Філол. Т-ва цілком увійшов до складу етнограф. відділу М. С. Укр. Але, крім речей Етнографіч. Музею етногр. відділ М. С. У. збагатився також речами Харк. Худож.-Промисл. Музею (по кераміці, одежі, взуттю, плетеним виробам, вишивкам).

*) Сумцов. Слобожане. Видав. „Союз" 1918 р. ст. 21.

В Этнографич. Музей, при образовании его, были переданы ранее собранные этнографич. вещи кабинета редкостей, Музея изящн. искусств и отдельными лицами, как Сумцовым, Павловским и др. Коллекции Музея отличались большим разнообразием. Некоторые из них, как писал Данилевич являлись единственными или по числу вещей, или по составу,—как: хлебные печенья, писанки, праздничные украшения жилища, народная медицина, детские игрушки, украинские и русские головные уборы, последний коцарский станок—свидетель вымершего промысла коц, которыми славился раньше Харьков. Экспонаты Музея были оценены по заслугам Комитета 1-й Международной Выставки костюмов, который обращался в 1902 году к Харьк. Ист.-Филолог. Об-ву с просьбой о предоставлении на выставку вещей Этногр. Музея.

Пополнения Музея продолжали поступать и после его устройства: Между прочим Н. Ф. Сумцовым были собраны предметы, относящиеся к украин. поэту Щеголеву, профес. Данилевичем доставлено собрание портретов, рисунков и др. печатных произведений, относящихся к украинскому писателю Котляревскому (переданые в 1906 г. в Музей Изящных Искусств и Древностей, откуда были позднее переданы в Музей Слоб. Украины.

Н. Л. Шабельская пожертвовала Музею часть собранной ею коллекции сев.-рус. кокошников, поясов, деревянной резьбы, за котор. она получила премию на Парижской международной выставке. Г. Г. Павлович передал Музею коллекцию акварельных рисунков и раскрашен. статуэток с типами украинцев Харьк. и Полт. г.г.

В 1918 г. акад. Н. Ф. Сумцов писал об Этнограф. Музее, что экспонаты его, иллюстрирующие жизнь украинского народа и входящих в состав его русского и крымск. населения, представляет большой интерес*).

При образовании Музея Слоб. Украины в 1920 году Этнографич. Музей Х. И. Ф. О-ва весь вошел в состав этнографич. отдела Музея С. Укр. Но кроме вещей Этногр. Музея в состав его вошли и вещи бывш. Харьк. Город. Худож.-Промышлен. Музея (по керамике, одежде, обуви, плетении, вышивке).

*) Сумцов. Слобожане. Изд. „Союз" 1918 г. ст. 21.

За часи організації Музею етногр. відділ його збагатився збіркою україн. кафлів старого й нового часу, що становлять собою, як визнають фахівці, видатну колекцію на Україні разом зі всією керамичною колекцією**), колекція негативів, що належала П. О. Гвідичу, автору праці «Материалы по народной словесности Полтавской губ. Роменского у.» 1905 р. Полтава. 8 малюнків другої частини 2-го вип. цієї праці було здійнято з зазначених негативів. Потім збірка килимів, писанок, зразків вишивок, сучасних хатніх прикрас.

Експонати етнографіч. відділу М. С. У. розподілено по групах, що характеризують: 1) **помешкання** українця та росіянина (моделі, діяпозитиви дворів, хат, будівель, повна обстава покуття); 2) **одяг** (убрання на манекенах, малюнки, статуетки в одежі), 3) **харч** (обрядове хлібне печиво); 4) **знання** (речі міри та лічби); 5) **виробництво** (керамічне, текстильне, чоботарське, ковальське, золотарське, ложкарське, хліборобське, вівчарське, бджільницьке, рибальське, шахтьорське; 6) **мистецтво** (розписи, скульптура, різьба, вишивки та инше); 7) **дитячий відділ** (іграшки).

Усі наступні роки та й в сучасний мент етнографіч. відділ Музею поповнюється новими речами, роздобутими співробітниками за часи екскурсій, пожертвами, купівлею, міною та инш.

Кількість нових здобутків від 1920 року до 1-го травня 1925 р. 1651 примірник.

Книгозбірня, котра була перевезена до Музею Сл. Укр. із бувшого Етнографічного Музею, склалась у 1906 р. із видань по етнографії й народньої словесності, переданих книгозбірнею був. Харк. Істр. Філ. Т-ва, як «Этнографич. Обозрение», «Живая Старина», з праць Сумцова, Потебні, Іванова, Манжури, Василенка та инших. Далі книгозбірня поповнювалася пожертвами від осіб і установ так: Гринченко надіслав через Ніжинське Істор.-Філ. Т-во цінну збірку своїх творів. Книгозбірня ввесь час поповнюється й зараз. У допомогу завідуючому книгозбірнею із співробітників Музею була обрана бібліотечна комісія.

Нових книжок з 1920 року добуто до 1 травня 25-го року 434.

*) На неї було звернуто особливу увагу представ. Британ. делегат. Тред-Юніонов при відвідуванні ними Музею С. У., коли вони пробували у Харкові в 1924 р.

В период организации Музея Слоб. Украины этнографич. отдел его обогатился собранием украинских кафель (старых и новых), представляющих, по признанию специалистов, выдающуюся коллекцию на Украине вместе со всей керамической коллекцией**), коллекция негативов, принадлежавших П. А. Гведичу, автору труда «Материалы по народной словесности Полтавской губ. Роменского у.» (1915 г. Полтава). 8 иллюстраций 2-й части 2-го выпуска этого труда сняты с данных негативов. Затем, собранием килимов, писанок, образцов вышивок, современных украшений хат.

Экспонаты этнографич. отдела Музея Слоб. Украины распределены по группам, характеризующим: 1) **Жилище** украинца и русского (модели, диапозитивы дворов, хат, построек, полная обстановка переднего угла хаты); 2) **Одежды** (костюмы на манекенах, рисунки, статуетки в изображением костюмов); 3) **Пищу** (обрядовые хлебные печения); 4) **Знания** (предметы измерения и счеты); 5) **Производство** (керамичное, текстильное, сапожное, кузнечное, золотарское, ложкарское, земледелие, овцеводство, пчеловодство, рыболовство, шахтерство); 6) **Искусство** (росписи, скульптура, резьба, вышивки и др.); 7) **Детский отдел** (игрушки).

Все последующие годы и в данное время этнографич. отдел Музея пополняется новыми предметами, добытыми сотрудниками Музея во время экскурсий, путем привлечения жертвователей, покупкою, меною и прочее.

Количество новых предметов с 1920 г. до 1 мая 1925 г. 1651 экземпляр.

Библиотека, перевезенная в Музей из быв. Этнограф. Музея составилась в 1906 г. из изданий по этнографии и народной словесности, переданных библиотекою быв. Харьк. Ист.-Фил. О-ва, как: «Этнографическое Обозрение», «Живая Старина», «Исследование Сумцова, Потебни, Иванова, Манжуры, Василенко и других. В дальнейшем биб. пополнялась пожертвованиями отдельных лиц и учреждений, так Б. Д. Гринченко передал Музею через Нежин. Ист.-Фил. О-во ценное собрание своих сочинений. Библиотека все время пополняется и теперь. В помощь заведующему библиотекой была избрана из среды сотрудников Музея библиотечная комиссия. Новых книжек с 20 г. до 1-го мая 25 г. приобретено—434.

*) На нее было обращено особенное внимание представ. Британской делегации Тред-Унионов при посещении ею Музея во время пребывания в Харькове в 1924 году.

Вивчення України.

1. Досліди 1920-23 р., зроблені співробітниками Музею С. У. на Харківщині.

Акад. М. Ф. Сумцовим робились екскурсії з метою реєстрації явищ переходового часу, для огляду та здобування книжок для Музею по місту XII/23—20 р., на Усовську в., 1/22—21 р. на Озерянський базар та Конторську в.

А. А. Ніколаєвим—для огляду складів покинутих будинків, здобування музейних речей, приймання заходів для охорони будинку худож. С. І. Васильківського X/28—20 р. на Московську в. XI/29—20 р. на Чоботарську і Університ. в.в. XII/16—20 р., VI/30—21 р., на Катеринську, Сумську в.в., Харинський зав. XII/20—20 р. на Пушкинську вулицю.

Р. С. Даньковською—для обслідування помешкання Харк. кобзаря П. Ф. Ліберди, записування від нього відомостів та пісень, для огляду криниць, колодязів та старих хат, для дослідів базарів, записування відомостів про виробництво деревляних речей, про вуличні дитячі гри та забави, про вигуки продавців, спостереження над гуртками переселенців та селян, над виявленням культа, змінами прикрас у вікнах по місту, для здобування музейних речей X/31—20 р. на стару Павлівку; XI/20, XII/15, 22—20 р. на нову Іванівку; XII/2—20, 28/I—21, 7/III, 18, 25/IV, 6/VIII—22 р. на Холодну Гору; 15, 21/XII—20, 18/I, 20/XI, 21, 25/IV, 20/XI—22, 7/X—23 г. на Велику Панасівку: 21/XII—20 р. на стару Іванівку; 22, 23/XII—20, 16/IV—22 на Кузінський базар; 6/II, 27, 28, 30/X—21, 7/III—23 г. на Театр. майдан і Сумську вулицю; 13/X—21 на Катеринославську вулицю: 27, 28, 30/X—21 р., 25/IV, 6/VIII, 2, 21, 27/IX—22, 26/X—22, 7/III, 4/IV, 7/X—23 р. на Чоботарську, Малу Панасівку, Іванівку в. в., Мордвинівський зав., Благовіщеньск. базар, Сергієвський майдан; 14/XI—21, 2.20/XI—22, 25/IV, 5, 25/V—22 р., 7/III, 7/X, 11/XI—23 р., на Лису Гору; 30/XI—21 р., 20/X—22 р., 8/III—23 р., на Аптекарський завулок; 20/XI—21 р., на Кін-

Изучение Украины.

1. Обследование 1920—23 г., производившиеся сотрудниками Музея С. У. в пределах Харьковской губернии.

Ак. Н. Ф. Сумцовым совершены экскурсии с целью регистрации явлений переживаемого переходного времени, осмотра и приобретения книг для Музея по городу 23/XII—20 г. на Усовскую ул., 22/I—21 на Озерянский базар и Конторскую ул.

А. А. Николаевым—для осмотра складов, брошенных домов, приобретения музейных предметов, принятия мер к сохранению дома Худ. С. И. Васильковского: 28/X—20 на Московскую ул.; 29/XI—20, на Чеботарскую и Университетскую у.; 16/XII—20, 30/VI—21 на Екатерининскую, Сумскую, Харинский пер.; 20/XII—20 на Пушкинскую у.

Р. С. Данковской—для обследования жилища Харьк. кобзаря П. Ф. Либерды, записи от него сведений и песен; для осмотра криниц, колодцев и старых хат; обследования базаров, записи сведений о центре производства деревянных изделий, об уличных детских играх и забавах, выкриках продавцов, наблюдений над группами переселенцев и сельских жителей, над проявлениями культа, над переменами в украшениях окон по городу; для приобретения музейных предметов: 31/X—20 г. на Старую Павловку; 20/XI, 15,22/XII—20 г. на новую Ивановку; 8/XII, 28/I—21, 7/III, 18, 25/V, 6/VIII—22 г. на Холодную Гору: 15. 21/XII—20, 18/XI, 20/XI—21, 25/IV, 20/XI—22, 7/X—23 г. на Большую Панасовку; 21/XII—20 г. на Старую Ивановку: 22, 23/XII—20, 16/IV—22 на Кузинский базар; 6/II, 27, 28, 30/X—21, 7/III—23 г. на Театральную площадь и Сумскую улицу; 13/X—21 на Екатеринославскую улицу; 27, 28, 30/X—21 г., 25/IV, 6/VIII 2, 21 27/IX—22, 26/X—22, 7/III, 4/IV, 7/X—23 на Чеботарскую, Малую Панасовку, Ивановскую улицу, Мордвиновский переулок, Благовещенский базар, Сергиевскую площадь; 14/XI—21, 2, 20/XI—22, 25/IV, 5, 25/V—22 г., 7/III, 7/X, 11/XI—23 г., на Лысую Гору; 30/XI—21 г., 20/X—22 г.,

ський майдан; 5/V—21, 5/V—22 р. 4/V—23 р., в ограду Покровського манастиря; 16/4—22 р., на Озерянський майдан; 25/IV й 26/X—22 р., на Ващенківську леваду; 28/V—22 р. на нову Павлівку; 16/X—22 р., на 2 Панасівський завулок; 2,21/XI—22 р., на Ветеринарну й Пантелеймонівський завулок, 23/XII—22 р. на Бурсацький Спуск; 4/IV и 7/X—23 р., на Університетську та Заїківську вулицю.

Також по повітах для опису зовнішнього вигляду сел, хуторів, вітряків, внутрішнього вигляду садиб, хат, инших будівель, прикрас у вікнах, різьби в будівлях, садівництва, бджільництва то-що, розваги, играшок, їжі, річних та посімейних свят та для здобування речей для Музею. Це такі екскурсії: 31/VI, 1, 17/VII—21 р .у Валківський повіт, С.-Старий Люботин та Водяне; 20/VII—21. у Покотилівку Харк. повіту; 5/VIII—21 р. на хутори: Ольхівку, Українку, Ріяки, Колінчі Харк. повіту; 21/VII—22 р. у Липову Рощу та хутір Ледне; 20/III—22 р. у с. Бабаї Харк. пов., 29/V—23 р. на хут. Бердане, Валків. повіту.

М. Е. Рєдін—для дослідування торговлі та її речей, для запису відомостей про різьбу на воротях, дитячі играшки IV/27—21 р: на Основ'янський базар, Донецьке городище, Москалівку, 22/IV—21 р. на Рибний базар, VIII/24 на Чернишевську в., Мирокос. завулок.

М. Ф. Сумцовим та О. О. Ніколаєвим—I/17—21 р. на Благовіщенський майдан для огляду складів з посудою.

Р. С. Даньковською, М. Ф. Сумцовим та О. О. Ніколаєвим—у грудні 20 р. на Катерин. вулицю для огляду паноптикума.

Р. С. Даньковською та М. Е. Рєдіним—XII/27—20 р. на Чистоклітовський заулок, Вел. Сковородинську вулицю; XII/18—20 р. на Стару Іванівку по Сериківській та Сахорозаводськ. вул.; XII/24. 25—20 р. на Благовіщенський майдан; IX/14—21 р. на Семиградську та Конюшенну вулиці для запису переказів про Іванівку, для огляду Чистокліт. криниці, старих хат, різьби на воротях, та для запису слів і мелодій пісень кобзаря Либерди.

Р. С. Даньковського, М. Е. Рєдіним та членом Етнограф. Комісії Вукопмис'у **Ф. Ю. Зелінським** VI/2—21 р. на Іскринську в., для опиту 115 літнього старця та запису вуличних спостережень.

8/III—23 г., на Аптекарский переулок, 30/XI—21 г., на Конный базар; 5/V—21, 5/V—22 г., 4/V—23 г., в ограду Покровского монастыря; 16/4—22 г. на Озерянский базар; 25/IV и 26/X—22 г., на Ващенковскую леваду; 28/V—22 г. на Новую Павловку; 16/X—22 г. на 2 Панасовский переулок; 2, 21/XI—22 г. на Ветеринарную и Пантелеймоновский переулок, 23/XII—22 г. на Бурсацкий Спуск; 4/IV и 7/X—23 г. на Университетскую и Заиковскую улицу.

Также в уезды для описания внешнего вида сел, хуторов, ветряков, внутреннего вида усадеб, хат, других построек, оконных украшений, резьбы на постройках, садоводства, пчеловодства, и других занятий, развлечений, игр, игрушек, пищи, годовых и семейных праздников и для приобретения предметов. Таковы экскурсии: 31/6, 1, 17/VII—21 г. в Валковский уезд, С. Старый Люботин и Водяное; 20/VII—21 г. в Покатиловку Харьковского уезда, 5/VIII—21 г. на хутора Ольховку, Украинку, Рняки, Колиничи Харьковского уезда, 21/VII—22 г. в Липовую Рощу и хутор Ледное. 20/VIII—22 г. в село Бабаи Х. у.; 29/5—23 г. в хутор Бедряное Валковского уезда.

М. Е. Рединым для обследования торговли и предметов ее, для записи сведений о резьбе на воротах, о способах передвижения, детских играх: 17/IV—21 на Основянский базар, Донецкое городище, Москалевку; 22/IV—21 на Рыбный базар; 24/VIII—21 г. на Чернышевскую улицу, Мироносицкий переулок.

Н. Ф. Сумцовым и А. А. Николаевым 17/I—21 г. на Благовещенскую площадь для осмотра складов с посудой.

Р. С. Данковской, Н. Ф. Сумцовым и А. А. Николаевым, В дек. 20 г. на Екатеринославскую ул. для осмотра паноптикума.

Р. С. Данковской и Н. Е. Рединым—27/XII—20 г. на Чистоклетковскую ул., Б. Сковородинскую ул.; 18/XII—20 г. на Стар. Ивановку по Сериковской и Сахарозаводской ул.; 24. 25/XII—20 г. на Благовещенскую пл.; 14/IX—21 на Семиградскую и Конюшенную ул. для производства записей преданий об Ивановке, для осмотра Чистоклетовской криницы, старих хат, резьбы на воротах и для записи слов и мелодий, песен кобзаря Либерды.

Р. С. Данковской, Н. Е. Рединым и членом Этнографической Комиссии Вукопис'а **Ф. Ю. Зелинским**—2/VI—21 г. на Искринскую улицу для распросов 115-летнего старца и записи уличных наблюдений.

Ф. Ю. Зелінський V/18—21 р. на Благовіщенський базар для обслідування книжкової торговлі.

II. ЕКСКУРСІЇ В 1924-25 р.р.

На протязі 1924 р. співробітниками Музею для оглядання, замальовування записів, доглядів та придбання для Музею речей влаштовувались екскурсії по місту та повітах:

Р. С. Даньковською.—4 січня на Кузинську вул., 24 березня на Катеринославську, 24 травня на Кінний базар, 25 червня на Кузинський та Благбазари, 29 черв. на Чоботарську, 1 серпня у дер. Котишівку, Хар. п., 12 серпня у с. Васищево Харк. п., 6 вересня на Благбаз, 7 листопаду на Холодну та Лису Гори, 16 грудня в Москву на Всесоюзну Конференцію Красзнавства.

А. А. Николаєвим—14 березня на Заїківку, 6 травня на Монастирську вул., 12 червня на Павлівку, 25 червня в М. Данилівку. 30 вересня в с. Пісочин, Хар. п., 31 жовтня на Манастирський зав., 15 грудня на Журавлівку, 31 грудня на Усівську вул.

Р. С. Даньківська та А. А. Ніколаєв—14 січня на Журавлівку, 19 лютого на Рибну.

А. А. Ніколаєвим та І. Ф. Єрофєєвим (науковим співробітником катедри Іст. Укр. Культури)—14 та 28 жовтня на Юміівську вул.

1925 року.

Р. С. Даньковською—25 січня на Хрещенський ярмарок, 11 березня на Миколаївський майдан, 26 та 28 березня на Благбаз.

А. А. Ніколаєвим—7 січня на Технологічну вул., 13 січня на Старо-Московську вул., 1 лютого—на Технологічну вул.

М. В. Горбань—15 та 22 березня на міське та Кузинське кладовища.

Р. С. Даньковською та А. А. Николаєвим—9 лютого на Усівську та Московськ. вул.

І. Ф. Єрофєєвим (за доруч. Музею)—13 березня на Благбазар.

Ф. Ю. Зеленский 18/V—21 г. на Благовещенский базар для обследования книжной торговли.

II. ЭКСКУРСИИ В 1924-25 г.г.

В течении 1924 года сотрудниками Музея для осмотров, зарисовок, записей, наблюдений и приобретений для Музея предметов и книг были совершенны экскурсии по городу и в уезды:

Р. С. Данковской—4 января на Кузинскую улицу, 24 марта на Екатеринос л., 24 мая на Конный базар, 25 июня—на Кузинский и Благбазары, 29 июня—на Чеботарскую ул., 1 августа—в деревню Катышовку Харьк. у., 12 августа—в село Васищево Хар. у., 6 сентября—на Благбаз, 7 ноября на Холодную и Лысоую Горы, 16 декабря в Москву на Всесоюзн. Конференцию Краеведения.

А. А. Николаевым—14 марта на Заиковку, 6 мая на Монастырскую улицу, 12 июня на Павловку, 25 июня в М. Даниловку, 30 сентября в село Песочин Хар. у., 31 октября на Монастырский переулок, 16 декабря на Журавлевку, 31 декабря на Усовскую ул.

Р. С. Данковской и И. Ф. Ерофеевым—14 января на Журавлевку, 19 февраля на Рыбную.

А. А. Николаевым и И. Ф. Ерофеевым (научн. сотруд. кафедры ист. Укр. Культуры) 14 и 28 октября на Юмовскую у.

В 1925 году.

Р. С. Данковской—25 января на Крещенскую ярмарку, 11 марта на Николаевск. площадь, 26 и 28 марта на Благбаз.

А. А. Николаевым—7 января на Технологическую ул., 13 января на Старо-Московскую, 1 февраля на Технологическую ул.

Н. В. Горбанем—15 и 22 марта на Городское и Кузинское кладбища.

Р. С. Данковской и А. А. Николаевым—9 февраля на Усовскую и Московск. ул.

И. Ф. Ерофеевым (по поруч. Музея)—13 марта на Благбаз.

ДОКЛАДИ

на з'єднаних засіданнях Музею та етнографічної секції Харків. Губкопмису 1920-21 р.р.

Профес. М. Ф. Сумцов: X/28—20 р. Про найближчі завдання етнографіч. секції у справі поповнення книгозбірні Музею книжками з історії та етнографії Слобідської України.

XI/2—20 р. Про організацію нового підвідділу Музею—колекції палиць та жезлів.

XI/29—20 р. Про знайдений ним портрет Харків. громад. діяча Кузіна.

XII/23—20 р.: 1) Про книгозбірню етнографа Дикарьова, здобуту ним у часи екскурсії; 2) Відзива про рецензований ним програм М. Е. Редіна про козака в народньому малярстві; 3) Про наслідки екскурсії його з О. О. Ніколаєвим на склад для огляду порцеляну та инших речей, що мають художню вартість.

XII/30—20 р. Про зроблений ним опис для здобутої для Музею колекції стародавніх книжок для утворення нового підвідділу стародавніх палітурок та инших музейних речей.

Проф. Д. К. Зеленін: X/28—20 р. Науково-етнографічне значіння Музею Слобідської України.

О. О. Ніколаєв: X/28—20 р. Про зроблену ним екскурсію для виконання доручення Музею—здобутку срібного вінка для художнього відділу Музею, покладеного Харків. Літератур. Худож. гуртком на труну С. І. Васильківського.

XI/29—20 р. Про виконану ним низку екскурсій для огляду книжкових складів де ним були знайдені книжки та картини, що мають музейну вартість.

XII/16—20 р. Про знайдені ним у час екскурсії картини худож. Котарбинського (картини передані до Художнього Музею).

XII/16—20 р. Про необхідність вжити заходів до охорони дерев'яного будинку худож. Васильківського по Катеринівській вул., котрий ухвалено зруйнувати, для чого увійти в зносини з Губкопмисом та Міськомгоспом (заходи було вжито, будинок зостався цілий).

XII/20—20 р. Про його екскурсію на Пушкинську вул. 90, де в покинутому помешканні ним було знайдено, а потім забрано до Музею, декілька картин худож. Васильківського.

ДОКЛАДЫ

на соединен. заседаниях Музея и этнографич. секции Харьков. Губкопис'а в 1920-21 г.г.

Проф. Н. Ф. Сумцов: X/28—20 г. О ближайших задачах этнографич. секции по пополнению библиотеки Музея книгами по истории и этнографии Слободской Украины.

XI/2—20 г. Об организации нового под'отдела Музея—коллекции палок и жезлов.

XI/29—20 г. О найденном им портрете Харьк. обществен. деятеля Кузина.

XII/23—20 г.: 1) О библиотеке этнографа Дикарева, приобретенной им во время екскурсии; 2) отзыв о рецензиров. им программе Н. Е. Редина о казаке в народной живописи; 3) о результатах совместной екскурсии его и А. А. Николаева на склад для осмотра фарфора и других предметов, имеющих худож. ценность.

XII/30—20 г. О составлении им описания для приобретенной им для Музея коллекции старых книг для образования нового под'отдела старин. переплетов и ряда других музейных предметов.

Проф. Д. К. Зеленин: X/28—20 г. Научно-этнографическое значение Музея Слободской Украины.

А. А. Николаев: X/28—20 г. О совершен. им экскурсии для выполнения поручения—получения серебр. венка для Художеств. отд. Музея, возложенного Литер. Худож. кружком на гроб С. И. Васильковского.

XI/29—20 г. О совершении им ряда экскурсий для осмотра книжных складов, где им были найдены книги и картины, имеющие музейную ценность.

XII/16—20 г. О найденных им во время одной из экскурсий картинах худож. Катарбинского (Переданы в Художеств. Музей).

XIII/16—20 г. О принятии мер к сохранению деревянного дома худож. Васильковского по Екатеринимск. ул., предназначенного для слома, для чего вступить в переписку с Губкописом и Горотхомхозом (меры были приняты, дом сохранен).

XII/20—20 г. Об экскурсии его на Пушкинскую ул. в д. № 90, где в брошенной квартире им были найдены, а затем и взяты в Музей несколько картин худож. Васильковского.

I/17—21 р. Про наслідки його екскурсії для огляду худож. посуду на одному з складів у Харкові.

VIII/30—21 р. Про наслідки його екскурсії для одержання радянських значків.

VII/27—21 р. Доклад про записані ним сучасні легенди.

Р. С. Даньковська: X/28—20 р. Про екскурсію на Благов. базар з мандатом комісії по ліквідуванню базару для огляду тих, що зосталися цілі після пожежі та руйнування, гончарних виробів та для здобування де-яких гончарних та инших виробів.

XI/21—20 р. Про виконання доручення Музею—оглянути стару хату на Москалівці, що має руйнуватися.

XII/9—20 р. Проект програму про збірання відомостів про прикраси у вікнах (програм затверджено).

XII/16—20 р. Про екскурсії на В. Панасівку та Іванівку для огляду старої хати та старого колодязя.

XII/30—20 р. Про наслідки огляду паноптикуму.

I/27—21 р. Проект програму для уличних спостережень, редактов. М. Ф. Сумцовим.—Програм затверджено.

IV/23—21 р. Про низку її екскурсій в дні перед святами на Харків. базарі й запис спостережень.

V/26—21 р. Про виконані нею екскурсії по місту у 4 школи для розповсюдження анкет для збирання відомостів про дитячі играшки.

VI/30—21 р. Про виконані нею екскурсії на Іванівку, Кузинський та привокзальний базари для етнографічних дослідів.

VII/7—21 р. Про екскурсії на Кузинський базар для етнограф. вивчень.

Р. С. Даньковська та М. Е. Редін. I/17—21 р. Про наслідки етнографічн. екскурсій по околицях та майданах Харкова в час з 1-го жовтня до 25 грудня 20 року.

Про дитячі народні играшки (програми затвержено).

М. Е. Редін—Про екскурсії на Донецьке городище та Основ'ян. базар.

Про наслідки поїздки його у Ленінград та Москву та привезені ним відтіля матеріали.

I/17—20 г. О результатах его экскурсии по осмотру художеств. посуды на одном из складов в Харькове.

VI/30—21 г. О результатах экскурсии для получения советских значков.

VII/27—21 г. Доклад о записанных им современных легендах.

Р. С. Данковская: X/28—20 г. Об экскурсии на Благбаз с мандатом комиссии по ликвидации Благбаза для осмотра уцелевших от пожара и разрушения гончарных изделий и о приобретении нескольких гончарных и других изделий.

XI/21—20 г. О выполнении возлож. на нее поручения—осмотра разбираемой старинной хаты на Москалевке.

XII/9—20 г. Проект программы по собиранию сведений об оконных украшениях.—прогр. утверждена.

XII/16—20 г. Об экскурсии на Б. Панасовку и Ивановку для осмотра старой хаты, а также и старого колодезя на Ивановке.

XII/30—20 г. О результатах осмотра ею паноптикума.

I/27—21 г. Проект программы «для уличных наблюдений редактирован. Н. Ф. Сумцовым.—программа утверждена.

V/28—21 г. О ряде экскурсий совершенных ею в предпраздничные дни на Харьковские базары и записи наблюдений.

V/26—21 г. Об экскурсиях по городу по 4 школам для распространения анкет по собиранию сведений о детских игрушках.

VI/30—21 г. Об экскурсиях на Ивановку, Кузинский и привокзальные базары для этнограф. обследований.

VII/7—21 г. Об экскурсии на Кузинск. базар для этнографических изучений.

Р. С. Данковская и Е. Н. Редин. I/17—21 г. О результатах организованных ими по окраинам и площадям города ряда этнографических экскурсий с 1 окт. по 25 дек. 20 г. О детских народных игрушках (программа утверждена).

Н. Е. Редин. Об экскурсии на Донецкое городище и Основ. Базар.

О результатах поездки его в Ленинград и Москву и о доставлении им оттуда книжн. и брошюрн. материалов.

ДОКЛАДИ

на з'єднаних засіданнях Музею С. У. та етнографічної комісії наукового відділу Вукопмис'у 1921-22 р.р.

Проф. М. Ф. Сумцов—1 22121 р. Про різні етнографічні явища у переходовий час, та необхідність реєстрації їх.

VI/23—21 р. Про редагув. ним програмів, надісланих з Полтави для збирання прислів'їв, приказок, прикметів.

VII/29—21 р. Про проект школи при Вукопмису для підготовки музейних робітників.

VIII/20—21 р. Про план виставки дитачих играшок та про лекції для неї.

X/12—21 р. Повідомлення про смерть славнозвісного етнографа Монголії та Киргизії Г. А. Потаніна та характеристика його діяльности.

XI/23—21 р. З приводу листів до нього акад. Тутківського та Ушанова про збирання відомостів про писанки та музичні струменти.

XI/9—21 р. Про українські народні прізвища.

Р. С. Даньківська—IV/14—21 р. Про складену нею анкету для збирання дитячих играшок по школах та про прохання IV кл. 70-ї школи в Харк. організувати в них етнографіч. гурток (анкету затверджено).

IV/22—21 р. Про наслідки екскурсії перед Великоднем на Кузинський базар та про здобуті там для Музею речі.

V/21—21 р. Про прохання вчителя Холодногор.-Основ. району прочитати кілька лекцій про околиці міста Харкова для керовників екскурсіями та проектів програму—1) про збирання відомостів про обряди на Купала та Зелені Свята, 2) про обрядове печиво (програм затверджено).

VI/16—21 р.—Про зроблені нею записи місцевого звичаю—робити повітки з зелені по вулицях, майданах коло колодязів, на молебнях.

VI/30—21 р.—Про екскурсію на Іванівку, обміри та зарисовки там 3-х криниць.

VI/23—21 р.—Про наслідки її екскурсії напередодні Зелених Свят на Іванівку, Попівку, Кузинський базар та про негайну переписку всіх програм, складених у Музею для Полтавського Губкопмис'у, по його проханню.

VI/21—21 р.—Про екскурсію в Люботин, Валківського пов., Харк. губ.

ДОКЛАДЫ

на соединенных заседаниях Музея С. У. и этнографической комиссии научного отд. Вукопис'а в 1921-22 г.г.

Проф. Н. Ф. Сумцов—22. 1. 21 г. О различных этнографических явлениях в переживаемый переходной момент и необходимость регистрации их.

23. VI. 21. О редактировании им программы, присланной из Полтавы, для собирания пословиц, поговорок, примет.

29. VII. 21. О проекте школы при Вукопис'е по подготовке музейных работников.

20. VIII. 21. О плане к предполагаемой выставке детских игрушек и о лекциях для нее.

12. X. 21. Сообщение о кончине знаменитого этнографа Монголии и Киргизии Г. А. Потанина и характеристика его деятельности.

23. XI. 21. По поводу писем к нему акад. Тутковского и Ушанова о собирании сведений о писанках и музыкальных инструментах.

9. XI. 21. Об украинских народных прозвищах.

Р. С. Данковская—14. IV. 21. О составленной анкете по собиранию детских игрушек в школах, и о просьбе IV кл. 70-й школы в Харьк. организовать у них этнограф. кружок. (анкета утверждена).

22. IV. 21. О результатах экскурсии перед пасхой на Кузинск. базар и о приобретениях для Музея.

5. V. 21. О просьбе учителя Холодногор.-Основ. района, прочесть ряд лекций об окраинах города Харькова для руководителей экскурсий и проект программ—1) по собиранию сведений о Троицких и Купальских обрядах и 2) об обрядовых печеньях (программы утверждены).

16. VI. 21. О произведенной ею записи местного обычая—делать беседки из зелени на улицах, площадях, у колодцев при молебнах.

30. V. 21. Об экскурсии на Ивановку, обмере и зарисовки трех криниц.

23. VI. 21 г. О результатах ее экскурсий в день Троицы на Ивановку, Поповку, Кузинский базар и об экстренной переписке всех программ, составленных в Музее, для Полтавского Губкопис'а по его просьбе.

21. VII. 21. Об экскурсии в Люботин, Валковского уезда, Харьк. губ.

VII/29—21 р.—Про екскурсії у Покотилівку та Бабаї, Х. пов.

IX/7—21 р.—Про здобуті нею дитячі играшки в часи її поїздки по селах та хутор. Харківщини.

Про матер'яли, зібрані нею в часи екскурсії на Лису Гору.

М. Е. Редін.—IV/21—22 р.—Про наслідки екскурсії на Рибний базар.

V/18—21 р.—Проект плану докладу про етнографію в Акад. теорет. знань та про складений ним план обслідування базарів.

VIII/24—21 р.—Про наслідки екскурсії по 2 нагірних вулицях у Харкові.

IX/16—21 р.—Про його подорож до Москви.

Ф. Ю. Зелінський. V/18—21 р.—Про екскурсію для обслідування книжкового базару.

V/26—21 р.—Про потребу скласти народній лікарський порадник про програм для збирання трав та инших ліків.

VI/2—21 р.—Про наслідки екскурсії з членами комісії Р. С. Даньковською та М. Е. Редіним, з дорученням Етнографіч. Комісії, для допиту 115 річного старого діда Шевченка.

IX/21—21 р.—Про екскурсії на Благов. базар для огляду книжкової торговлі.

X/19—21 р.—Про різьбу на воротах на Іскринській вул.

Р. С. Даньковська та М. Е. Редін. V/21—21—Запис спостережень в часи екскурсій на околиці міста.

IX/14—21.—Про проводження обслідування вулиць на околицях та базарах.

V/5—21 р. Про речі, здобуті ними на страсному та великодному тижнях в часи екскурсій.

Р. С. Даньковська, М. Ф. Сумцов, М. Е. Редін та Ф. Ю. Зелінський. V/18—21 р.—Про зроблені ними записи сучасних легенд та варіантів їхніх у часи екскурсій.

29. VII. 21. Об экскурсии в Покатиловку и Бабаи Х. у.

7. IX. 21. О приобретении ею детских игрушек во время поездок по селам и хуторам Харьк. губ.

О материале, собранном ею при экскурсии на Лысую Гору.

Н. Е. Редин—21. IV. 22. О результате его экскурсии на Рыбный базар.

18. V. 21. О проекте плана доклада об этнографии по Акад. теорет. знаний и о составлении им плана обследования базаров.

24. VIII. 21. О результате экскурсии по 2 нагорным улицам города Харькова.

16. IX. 21. О результате его поездки в Москву.

Ф. Ю. Зелинский—18. V. 21. Об экскурсии для обследования книжного базара.

26. V. 21. О необходимости составления народной лечебницы, и о программе по собиранию трав и других лекарственных веществ.

2. VI. 21. О результате экскурсии с членами комиссии Р. С. Даньковской и Н. Е. Рединым по поручению Этнографич. Ком. для опроса 115-летнего старика Шевченко.

21. IX. 21 г. Об экскурсии на Благовещ. базар для осмотра книжной торговли.

X. 19. 21 р. О резьбе на воротах на Искринской улице.

Р. С. Данковская и Н. Е. Редин—22. V. 21. Запись наблюдений при совершении ими экскурсий на окраины города.

14. IX. 21 О продолжении обследования улиц на окраинах и базаров.

5. V. 21. О предметах, добытых на страстной и пасхальной неделях во время экскурсий.

Р. С. Данковская, Н. Ф. Сумцов, Н. Е. Редин, Ф. Ю. Зелинский—18. V. 21. О произведенной записи современных легенд и вариантов их при совершении ими экскурсий.

Взаємовідносини з науковими та просвітніми організаціями.

Російська Академія Наук звернулася до Музею Слобід. Укр. з проханням надіслати для «Справочника» Акад. Н. статтю по історії Музею Слобод. України.

Кабінет Антропології та Етнології ім. Вовка при ВУАН прохав Музей надіслати статтю інформаційного характеру про Музей для друку у «Бюлетені Кабінету».

Етнографічне Т-во в Київі зверталося до Музею з проханням надсилати статті для друку їх у новому журналі «Записки Етнограф. Тов.».

Видавництво «Червоний Шлях» прохало надіслати до журналу «Трибуна» фотографії музейних зразків народньої творчости.

В-во «Путь Просвещения» прохало Музей надіслати інформаційні статті про 2 Всесоюзну Конференцію Краєзнавства в Москві, на котру було командировано Музеєм його представника.

Редакція «Журнала для Всех» прохала М.С.У. дати дозвіл на фотографування речей Музею, щоб надрукувати малюнки у журналі.

Редакція Х. журнала «Пламя» зверталась з таким самим проханням.

Полтавський Губкопмис звертався до Музею С.У. з проханням скласти й надіслати йому етнографічні програми для друку.

Воронізьке Істор. Археолог. Т-во прохало надіслати статті та рецензії по етнографії для Воронеж. Истор. Арх. Вестника».

Всеукраїнський Виставочний Комітет звертався до Музею С.У. з проханням скласти програми збиранню речей хатнього побуту для відділу на Всесоюзній сільсько-господарчій виставці в Москві.

Всеукраїнський Статистичний Комітет прохав Музей збирати матеріяли для українського народнього календаря.

Київське Археологічне Т-во прохало допомагати йому в справі організації його Археологічного Музею.

Взаимоотношения с научными и просветительными организациями.

Российская Академия Наук обратилась к Музею С. У. с просьбой составить и прислать для «Справочника» Акад. Н. статью по истории Музея С. У.

Кабинет Антропологии и Этнологии им. Вовка при ВУАН просил Музей о присылке статей информационного характера о Музее для помещения в «Бюллетене Кабинета».

Этнографическое О-во в Киеве обратилось к Музею с просьбой о присылке статей для помещения их в новом журнале «Записки Этногр. О-ва».

Издательство «Червоний Шлях» просит для журнала «Трибуна» прислать фотографии музейных образцов народного творчества.

Из-во «Путь Просвещения» просило Музей С. У. о присылке статьи—информации о 2-й Всесоюзной Конференции Краеведения в Москве, на кот. был командирован Музеем его представитель.

Редакция «Журнала для Всех» обратилась к М. С. У. с просьбой, разрешить фотографировать Музей для помещения в журнале.

Редакция Х. журнала «Пламя» обратилась с аналогичной просьбой.

Полтавский Губкопис обратился к М.С.У. с просьбой о составлении и присылке ему этнографич. программ для печатания их.

Воронежское Историко-Археологическое О-во просило прислать статьи рецензий по этнографии для Воронеж. Истор.-Арх. Вестника.

Всеукраинский Выставочный Комитет обратился к М.С.У. с просьбой составить программу по собиранию предметов по домоводству и быту для отдела того же названия на Всесоюзной сельско-хозяйственной выставке в Москве.

Всеукраинский Статистический Комитет просил М.С.У. собирать материалы для украинского народного календаря.

Киевское Археологическое О-во просило оказать содействие при устройстве его Археологического Музея.

Кабінет Антропол. та Етнології ім. Вовка ВУАН надіслав до Музею свої видання в обміл на програми Музею.

Ленінградський Рос. Музей надіслав М.С.У. свої видання.

Центральне Бюро Краєзнавства при Рос. Акад. Наук надіслало свої видання М.С.У.

Одеські Науково-Дослідчі Катедри надіслали Музееві свої видання.

Касимовський відділ Рязанського Т-ва Краєзнавців звертався з проханням надіслати йому друковану статтю-програм Музею в обмін на видання Т-ва.

Дагестанський Обласн. Музей в Махач-Кале прохав Музей С.У. надіслати його програми (друковані й писані) в обмін на видання Даг. Музею.

Костромське Т-во вивчення місцевого краю надіслало Музееві свої видання в обмін на видання Музею.

Київський Державний 1-й Музей звертався до Музею С.У. з проханням помінятись експонатами.

Харківський Сільсько-Господарський Науковий Комітет при Н.К.З. надіслав стародавні гроші для встановлення часу їх.

Науково-Дослідчі Катедри місцеві, та з инших місць, учбові та освітні інституції зверталися до Музею С.У. з проханням дати можливість скористуватися музейними речами та книжками для їхніх спеціальних праць.

Етнографічна Секція Харк. Науково-Дослідчої Катедри Історії Українськ. Культури зверталась до Музею з проханням давати керовничі вказівки в роботі з гуртком студентів Х.І.Н.О. по краєзнавству.

Харк. Д.П.У. зверталось до Музею з проханням надіслати експерта для визначення вартости картин.

Представник Харк. Студен. Бюро Краєзнавства прохав Музей С. У. організувати роботу з гуртком студентів по мистецтву.

Ольшанська хата-читальня Харк. п. зверталась до Музею С. У. з проханням допомогти їй організувати краєзнавчий гурток.

Музей звертався до редакції «Селянська Правда» та «Вісти» з проханням надрукувати відозви до селян з проханням збирати для Музею речі.

Музей увійшов у зносини з Лохвиц. Музеєм про допомогу в справі збирання річей та статтів про українськ. філозофа Г. С. Сковороди для Музею С. У.

Кабинет Антропологии и Этнологии им. Вовка ВУАН прислал М.С.У. свои издания в обмен на прогр. Музея.

Ленинградский Русский Музей прислал М.С.У. свои издания.

Центральное Бюро Краеведения при Росс. Академии Наук прислало свои издания М.С.У.

Одесские Научно-Исследовательские Кафедры прислали М.С.У. свои издания.

Касимовское Отделение Рязанского О-ва Краеведов обратилось к М.С.У. с просьбой, прислать ему печатную статью программу Музея в обмен на издания О-ва.

Дагестанский Областной Музей в Махач-Кала просит Музей выслать его программы (печатн. и рукописн.) в обмен на издания Даг. Музея.

Костромское О-во изучения местного края прислало Музею свои издания в обмен на издания Музея.

Киевский 1-й Государственный Музей обратился к М.С.У. с просьбой об обмене экспонатами.

Харьковский Сельско-Хозяйственный Научный Комитет при Н.К.З. прислал М.С.У. старинные монеты для определения их.

Научно-Исследовательские Кафедры, местные и иногородние учебные и просветительные учреждения обратились к М.С.У. с просьбами о предоставлении возможности использования музейных предметов и книг для их специальных работ.

Этнографическая Секция Харьк. Научно-Исслед. Кафедры Ист. Укр. Культуры обратилось к М.С.У. с просьбой давать руководящие указания в занятиях с группой студентов Х.И.Н.О. по краеведению.

Харьк. Г.П.У. просит М.С.У. прислать эксперта для определения художественной ценности картин

Представитель Харьк. Студенческого Бюро Краеведения просит М. С. У. организовать занятий с группой студентов по искусству.

Ольшанская хата-читальня Харьк. у. обратилась к М. С. У. с просьбой помочь организовать краеведческий кружок.

Музей С. У. обратился к редакции газеты «Селянська Правда» и «Вісти» о напечатании воззвания М. С. У. к сельскому населению с просьбой собрать для Музея предметы.

Музей С. У. вошел в сношения с Лохвицким Музеем об оказании им помощи по собиранию предметов и статей, относящихся к укр. философу Г. С. Сковороде для М. С. У.

Музей звертався до представників Харк. дослідчих катедр з проханням узяти участь у читанні лекцій, організованих Музеєм в його помешканні для відвідувачів.

Остап Вишня звертався до Музею С. У. з проханням підібрати матеріял для переробліювання ним «Вія»—Гоголя.

М. Ю. Панченко звертався з проханням підібрати матеріял для кіно-сценарія «Шевченко».

Поповнення Музею Сл. України. За-для поповнення Музею новими речами побутового, художнього та історичного змісту, співробітники мають на увазі літніми місяцями організувати екскурсії по Україні, як що на це будуть дані кошти.

Помешкання Музею Слоб. Укр. не зовсім відповідає вимогам його, але ж у Харкові кращого для Музею нема. Крім того, воно мале, не має запасних кімнат, щоб можна було краще розташувати експонати.

Влітку 1924 року з 1-го липня до 1-го вересня на видані НКО кошти в Музеї було зроблено частково капітальний ремонт.

Обрудування Музею С. У. Вітрини, що перейшли в Музей з Харк. колишн. Міського Музею та Етнограф. Музею Х. Іст.-Філ. Т-ва, дуже різноманітні, частина з них старі та великі дуже. Отже їх поволі переробляють на кращі. Нові ж, замовлені Музеєм в останній час, зроблено відповідно новим вимогам музейної техніки.

ВИСТАВКИ.

Музеєм С. У. намічалось улаштувати виставки, закінчивши впорядкування Музею 1921-22 року, але цьому шкодили різні несприятливі обставини. Впорядкувати Виставку Музеєві стало можливим лише влітку 1924 року. В липні місяці Музей улаштував **1-шу Виставку нових придбань,** інтерес до якої публіки було відмічено в місцевій пресі.

Серед виставлених нових експонатів (понад 800 прим.) звертали увагу на себе такі речі: старий козацький одяг та зброя сучасна бандитська, приладдя щоб палити тютюн, малюнки «Старого Харькова», фотографія бунту в Харкові на Михайлівському майдані 1872 року, акварель народньої гулянки та параду на Вознесенському майдані 1841 року в Харкові й т. ин.

Музей С. У. обратился к представителям Харьк. исследовательских кафедр с просьбой принять участие в чтении лекций, организованных Музеем в его помещении для посетителей.

Остап Вишня обратился к М. С. У. с просьбой подобрать материал для переработки им Гоголевского Вия.

М. Ю. Панченко обратился к М. С. У с просьбой подобрать материал для кино-сценария «Шевченко».

Пополнение Музея Сл. Украины. С целью пополнения Музея новыми предметами бытосодержания, сотрудниками его предполагается в летние месяцы совершение экскурсий по Украине, при наличии отпуска на это средств.

Помещение Музея Сл. Укр. не вполне приспособлено для него, но более подходящего в Харькове нет, и оно нуждается в расширении т. к. не имеет запасных комнат, куда бы можно было переместить часть экспонатов, для лучшего распределения их.

Летом 1924 года с 1-го июля по 1-е сентября на отпущенные Н. К. П. средства в Музее был произведен частично капитальный ремонт.

Оборудование Музея С. У. Имеющиеся витрины, доставшиеся Музею от Харьк. бывш. Городского Музея и Этнографич. Музея Х. Ист. Фил. О-ва, различны по своей конструкции, часть из них громоздки и ветхи, постепенно переделываются. Новые ж, заказанные Музеем в последнее время сделаны по новым требованиям музейной техники.

ВЫСТАВКИ.

Музеем С. У. намечалось устройство выставок и вначале по окончанию его устройства в 1921-22 г., но этому помешали различные неблагоприятные обстоятельства. Приступить к устройству Выставок Музею удалось только летом 1924 года. В июле месяце Музей устроил **І-ю Выставку новых приобретений,** интерес которой был отмечен в местной печати.

Среди выставленных новых экспонатов (свыше 800 экземпляров) обращали внимание предметы, относящиеся к старинной казацкой одеже и вооружению, и к современному бандитскому вооружению, курительные принадлежности, картины «Старого Харькова» фотографический снимок бунта в Харькове на Михайловской площади в 1872 году, акварель народного гулянья и парада на Вознесенской площади в 1841 году в Харькове и др.

Виставлені дитячі народні играшки, переважно дитячої роботи та частиною кустарні, тим більше цікаві, що їх було зібрано, здебільшого, в Харк., Полт. й Курськ. губ. в тяжкий переходовий час за роки 21-24. Вони носять всі відбитки пережитої доби, як матеріялом (напр., кубарі роблено з ніжок поламаних стільців), як і бідністю вибору играшок (зустрічало чимало дітей, що з сумом доводили те, що вони «ні в чого» не грають, бо не було з чого зробити играшок і не було їх купити чи то роздобути).

Серед експонатів Виставки зацікавлювали ще речі текстильного виробництва, здебільшого, українські й по части російські—вибійка, вишивка, тканини—і кераміка (старовинні й сучасні кафлі та посуд)—також повний жіночий святковий зодяг Зміївськ. пов. на Харківщині) із всієї кількости цікавих зодягів, зібраних раніше, в Музеї не було жодного повного).

II-у Виставку було влаштовано 22 лютого 1925 року. В місцевій пресі було вказано й на її інтерес. Серед виставлених експонатів особливу увагу звернули 155 картин та етюдів худож. С. І. Васильківського (їх не було раніше виставлено), що яскраво малюють природу й побут України, потім акварельний малюнок Пастернака «Шевченко и Ольридж», коректурний відбиток гравюри роботи Т. Гр. Шевченка з малюнка проф. ак. худ. Ів. Ів. Соколова.

Де-кілька нових фотографій старого Харкова, варіянти: «Козак Мамай», портрет—Харківськ. письменника Масловича, картина «Гіївка», село де його поховано, його рукописи, байки, дисертація то-що.

Видатний інтерес становлять виставлені коци, виробництвом яких уславився раніше Харків, і українські килими, що лежали за браком помешкання в складі Музею.

ЛЕКЦІЇ У МУЗЕЇ С. У.

Маючи на увазі свій давній намір з'організувати низку лекцій, Музей міг здійснити цю мету тільки 24 року. З 16 листопаду 1924 року ним було влаштовано у помешканні Музею по неділях цикл лекцій, відповідно до експонатів Музею, лекції викликали велику зацікавленість у відвідувачів (це було відмічено по місцевих газетах).

Выставленные детские народные игрушки преимущественно детской работы и частью кустарной, представляют особый интерес потому, что были собраны преимущественно в Харьк. Полтавск. и Кур. губ. в трудное переходное время в промежуток с 21-24 годы. Они носят все отпечатки пережитой эпохи как в материале (напр. кубари делали из ножек пострадавших стульев), так і в бедности выбора игрушек (встречалось немало детей, заявлявших с грустью, что они «ни в чего» не играють, т. к. не из чего было сделать игрушек и негде было их купить или вообще добыть).

Среди экспонатов Выставки представляли еще интерес текстильного производства б. ч. укр. и отчасти русского выбойка, вышивка, тканье—и керамика (старинных и современных кафели и посуды), также полный женский праздничный костюм Змиевск. у. Харьк. губ.) из всего количества интересных костюмов, собранных ранее, в Музее не было не одного полного).

II-я Выставка была устроена 22 февраля 1925 года.

В местной печати было указано на ее интерес. Среди выставленных экспонатов особенное внимание обращают 115 картин и этюдов худ. С. И. Васильковского (которые не были ранее выставлены), ярко рисующие природу и быт Украины, затем акв. рисунок Пастернака «Шевченко и Ольридж», корректурный оттисок гравюры работы Т. Г. Шевченко с рисунка профес. Ак. Худ. Ив. Ив. Соколова.

Несколько новых фотографий, относящихся к старому Харькову, варианты: «Козак Мамай», портрет Хар. писателя Масловича, картина «Гиевка» село, где он погребен, его рукописи, басни и диссертац.

Видающийся интерес представляют выставленные все украинские ковры, как: 1) коцы, производством которых славился раньше Харьков, и 2) килимы, хранившиеся за недостатком помещения в складе Музея.

ЛЕКЦИИ В МУЗЕЕ С. У.

Имея в виду давнее свое намерение организовать ряд лекций, Музей мог осуществить намеченное только в 24 году. С 16 ноября 1924 года им был организован в помещении по воскресным дням цикл лекций, применительно к экспонатам Музея. Лекции вызвали живейший интерес у посетителей, это отмечено было в местной печати.

Усіх лекцій відбулося 16:

1. **16 листопаду 24 року ак. Д. І. Багалій**— український філософ Г. С. Сковорода.

2. **23 листопаду 24 р.** Член катедри іст. укр. культури **І. Ф. Єрофіїв.**

— Козак Мамай.

Оздоблення старих українських хат. Малярі на Україні в старовину. Історичні та літературні дані про них. Зміст старовинних малярських картин. Головні типи. Сторонні наслоєння в малюнках Мамая. Технічний бік малювання сюжету. Реальне в малюнкові. Роля віршу на малюнках. Роля козака в старій інтермедії. Теорії про походження малюнку та приєднання до нього віршу. Вірш і дума про Ганжу Андибера. Класове значіння сюжету. Колекції малюнку по Музеях України. Згадки про малюнок в красвім письменстві.

3. **30 листопаду 24 р.** Член. кат. іст. укр. культ. **М. В. Горбань.**

— Гайдамаччина (надруковано 1923 р. окремою книжкою «Червоним Шляхом»).

4. **7 грудня 24 р. М. В. Горбань**—Кріпацтво на Україні (надруковано 1925 р. вид. «Червон. Шляхом» під назвою «Як кріпаки боролись за волю з панством»).

5. **14 грудня 24 р.** Член Кат. Іст. Укр. Культ. **Н. Ю. Мирза-Авак'янц.**

— Селянський рух на Полтавщині та Харківщині 1902 р.

Розвиток селянського господарства на Полтавщині в др. пол. XIX—поч. XX ст. Зріст капіталізму в с.-г. України і зокрема Полтавщині в др. пол. XIX—поч. XX ст. і його вплив на селянське господарство. Диференціяція селянства й загострення протилежности класових відносин на селі. Революційна пропаганда на селі. Причини й головні моменти селянських рухів на Полтавщині та Харк. Наслідки рухів.

6. **21 грудня 24 р.** Член Кат. Іст. Укр. Культ. **А. Ф. Шамрай**—Квітка-Основ'яненко.

Квітка з'являється одним з видатних харківських діячів. Його роля в українськім письменстві велика, поскільки він є основоположником художньої прози в українському письменстві.

Для сучасности—його твори є застарілі, надто що до ідеології, бо він є щирим пред-

Всех лекций было 16:

1. **16 ноября 24 года ак. Д. И. Багалей**— украинский философ Г. С. Сковорода.

2. **23 ноября 24 г.** Член каф. ист. укр. культуры **И. Х. Ерофеев.**

—Козак Мамай.

Украшения хат на Украине в старину. Художники на Украине в старое время. Исторические и литературные данные о них. Сюжеты старинных картин укр. художников. Главнейшие типы картин. Сторонние наслоения в картинах козака Мамая. Техническая сторона. Реальное в рисунке. Значение вирша на рисунке. Роль козака в старой интермедии. Теории происхождения рисунка, и присоединение к нему вирша. Вирш и думка о Гандже Андыбере. Классовое значение сюжета. Коллекции рисунка в украинских музеях. Упоминание о картине в художественной литературе.

3. **30 ноября 24 г.** Член каф. ист. укр. культ. **Н. В. Горбань.**

— Гайдамаччина (напечатано отдельною книжкою «Червоним Шляхом»).

4. **7-го декабря 1924 г. Н. В. Горбань.**

— Кріпацтво на Україні. (напечатано «Червон. Шляхом» в 1925 г. под названием «Как крепостные боролись за свободу с помещиками»).

5. **14 декабря 24 г.** Член Каф. Ист. Укр. Культ. **Н. Ю. Мирза-Авак'янц.**

— Крестьянское движение в Полтавской и Харьковской г. 1902 г.

Развитие сельского хозяйства в Полтавск. г. во 2-й полов. XIX ст. и нач. XX ст. Рост капитализма в сельском хозяйстве Украины в частности, в Полтавськой и Харьковской г. в конце XIX. нач. XX ст., и его влияние на сельское хозяйство. Дифференциация крестьянства и обострение противоположности классовых отношений в селе. Революционная пропаганда в селе. Причины и главные моменты крестьянских движений в Полтавской и Харьков. г. г. Результаты движений.

6. **21 декабря 24 г.** Чл. Каф. Ист. Укр. Культ. **А. Ф. Шамрай**—Квитка-Основ'яненко.

Квитка является одним из выдающихся харьковских деятелей. Его роль в украинской литературе огромна, поскольку он является основателем худож. прозы в украинской литературе. Для настоящего времени его произведения уже устарели. Что же касается его идеологии, то он был искренним

ставником тої соціальної групи, з якої він вийшов, він відбиває в своїх творах тенденції і художні риси дворянського стилю на початку XIX століття.

7. **28 грудня 24 р. І. Ф. Ерофіїв.—**

— Цехи на Україні.

Походження цехів. Роля в їхньому розвитку диференціяції класів й занепаду натурального господарства. Цехи на Заході і у Польщі. Перехід їх на Україну. Розподіл українських цехів. Цехові статути та організації. Майдебурське право і цехи. Історичні дані про українські цехи. Цехова продукція. Роля цехів у промисловости, ремісництві та побуті. Епоха розквіту цехів та їх занепаду. Цехи на Слобожанщині. Сучасні пам'ятки цехів. Побутові дані. Музейні реліквії. Старовинна пісня про цехи.

8. **4 січня 25 р.** Член Кат. Іст. Укр. Культ. **П. І. Тиховський**—Гулак-Артемовський—харківський письменник XIX віку.

9. **18 січня 25 р. І. Ф. Ерофіїв.**

— Чумацтво на Україні.

Промисловість на Україні за старі часи. Перші звістки про чумацтво.

Історія і поезія про чумацтво.

Чумацтво в мистецтві, роля чумацтва в економічному житті України. Умови чумацтва за часів панщини. Зовнішні умови чумакування. Різні чумацькі пригоди. Продукція чумацтва. Чумацтво і торгівля на Україні. Чумацтво та українські ярмарки. Причини занепаду чумацтва. Музейні чумацькі реліквії.

10. **1 лютого 25 р. М. В. Горбань.—**

— «Хотомлянське происшествие» (надруковано в журн. «Червон. Шлях» 1925 р., число 1—2).

11. **1 березня 25 р. М. В. Горбань.—**

— До історії забобонів на Україні (друкується).

12. **8 березня 25 р. І. Ф. Ерофіїв.—**

— **Українські кобзарі.** Музична справа в старій Україні. Історичні та поетичні дані. Звязок з західніми та східними музиками. Кобзарські струменти. Головні моменти у розвитку кобзарства. Січові кобзарі. Стародавні цехи і роля їхня в історії кобзарства. Історичне та літературне значіння кобзарства. Постать кобзаря в поезії та мистецтві. Кобзарство у теперішній час. Роля археологічного з'їзду 1902 р. в кобзарській справі. Пізніші заходи що-до оживлення кобзарства.

представителем своей социальной среды и отражал в своих произведениях основные тенденции и художественные черты дворянского стиля нач. 19 столетия.

7. **28 декабря 24 г. И. Ф. Ерофеев.—**

Цехи на Украине.

Происхождение цехов. Роль в их развитии дифференциации классов и упадка натурального хозяйства. Цехи на Западе и в Польше. Переход их на Украину. Деление украинских цехов. Цеховые статуты и организации. Магдебургское право и цехи. Исторические данные об украинских цехах. Цеховая продукция. Роль цехов в промышленности и быте. Эпоха расцвета цехов и их упадка. Цехи на Слобожанщине. Следы цехов в настоящем. Бытовые данные. Музейные реликвии. Старинная песня о цехах.

8. **4 января 25 г.** Член Каф. Ист. Укр. Культуры **П. И. Тиховский**—Гулак-Артемовский—харьковский писатель XIX в.

9. **18 января 25 г. И. Ф. Ерофеев.—**

— Чумацтво на Украине.

Промышленность на Украине в старину. Первые известия про чумачество. История и поэзия о чумачестве. Чумачество в искусстве. Роль чумачества в экономической жизни Украины. Условия чумачества в эпоху крепостного права. Внешнее условие чумакования. Различные чумацкие невзгоды. Продукция чумачества. Чумачество и торговля на Украине. Чумачество и украинские ярмарки. Причины упадка чумачества. Музейные чумацкие реликвии.

10. **1 февраля 25 г. Н. В. Горбань.—**

— Хотомлянское происшествие (напечатано в журн. «Червон. Шлях» в 1925 г. № 1—2.

11. **1 марта 25 г. Н. В. Горбань.—**

— «К истории суеверий на Украине (печатается).

12. **8 марта 25 г. И. Ф. Ерофеев.—**

— **Украинские кобзари.** Музыка в старой Украине. Исторические и поэтические данные. Связь с западной и восточной музыкой. Кобзарские инструменты. Главные моменты в развитии кобзарства. Историческое и литературное значение кобзарства. Образ кобзаря в поэзии и искусстве. Кобзарство в настоящее время. Роль археологического с'езда 1902 г. в деле кобзарства. Позднейшие меры к оживлению кобзарства.

13. **15 березня 25 р. І. Ф. Ерофіїв.—**
— Українські думи.

Репертуар українських кобзарів та лірників. Розподіл його. Псальми, пісні та думи. Думи, як особливий приклад поезії української. Думи й голосіння. Думи й вірші. Роля мандрівних дяків. Форма дум. Мова. Цикли дум. Думи невільницькі. Думи про братів озовських, невільницькі плачі, дума про Марусю Богуславку. Думи епохи Хмельниччини. Думи соціяльного змісту. Дума про Ганджу Андибера. Думи й пісні історичні. Українська дума в красній письменстві й мистецтві. Думи кобзарські в їхньому теперішньому стані.

14. **22 березня 25 р. пр. Д. К. Зеленін.**
— Жіночі головні вбори Слобідської України.

З різноманітних жіночих уборів Слобідської України найстародавніші—українська **намітка** (серпанок), що з'явилася в добу загально-слав'янської єдности. Звичайна хустка для голови—спрощення намітки. Остання повинна була добре ховати все волосся жінок, бо «світити волоссям» (тоб-то відкрити хоч би трохи волосся) для заміжньої жінки значило накликати на себе й на родичів усяке лихо.

Инші вбори заміжних жінок поділяються на три розряди. перший розряд розвинувся з рогів, що колись жінки носили на голові—почасти. як оберег (амулет). Такою є **кібалка** (російськ. кічки, роги). Намітка на рогатому вборі перетворилася в росіян **у сороку,** її так назвали, бо вона дуже периста. Коли з'єднані перехрестям роги кібалки утворили гребінець на голові, сорока перетворилася в **кокошник** (власне: курячий, від слова кокош). З чотирьох основних типів кокошника в росіян Слоб. України поширені два: з одним та з двома гребінцями, що високо йдуть поперек голови.

Друга категорія—то буденний убор.

Хатній **очіпок** (повійник, під'обрусник) дав потім парадні парчеві очіпки що їх почасти змінилася — місцями під впливом жіночих шапок, місцями під впливом кокошника з двома гребінцями, з другого ж боку— з того ж очіпка—«повійника» розвинулися напівкультурні **пов'язка та наколка,** що з невеликими змінами дуже поширені тепер навіть по містах.

13. **15 марта 25 г. И. Ф. Ерофеев.—**
— Украинские думы.

Репертуар украинских кобзарей и лирников. Деление его. Псалмы, думы и песни. Думы, как особый образец украинской народной поэзии. Думы и причитания. Думы и вирши. Роль мандровных дьяков. Форма дум. Думы невольницкие. Думы про азовских братьев, невольницкие плачи, дума про Марусю Богуславку. Думы эпохи Хмельницкого. Думы социального содержания. Дума про Ганджу Андыбера. Думы и исторические песни. Украинская дума в Художественной литературе и искусстве. Кобзарские думы в настоящее время.

14. **22 марта 25 г. пр. Д. К. Зеленин.**
— Женские головные уборы Слободской Украины.

Из числа разнообразных женских головных уборов Слободской Украины древнейшим является украинская **намітка** (серпанок), появление которой можно отнести к эпохе обще-славянского единства. Обычный головной платок—упрощение намітки. Последняя должна была тщательно скрывать все волосы женщины, т. к. «засветить волосом» (т. е. открыть хотя бы концы волос) для замужней женщины означало навлечь несчастье на себя и на окружающих.

Прочие головные уборы замужних женщин делятся на три ряда. Первый ряд развился из рогов, которые некогда женщины носили на голове—отчасти как оберег (амулет). Такова **кибалка** (русск. кичка, рога). Намітка на рогатом уборе превратилась у русских в **сороку,** получившую свое птичье имя от своей пестроты. Когда соединенные перекладиной рога кибалки образовали гребень на голове, сорока превратилась в **кокошник** (собственно: куриный, от слова кокош). Из четырех основных типов кокошника у русских Слоб. Украины распространены два: с одним и с двумя гребнями, возвышающимися поперек головы. Второй ряд восходит к будничному убору. Домашний **«очіпок»** (повойник, под'убрусник) дал впоследствии парадные парчевые «очіпки» форма которых отчасти изменилась—местами под влиянием женских шапок, местами под влиянием кокошника с двумя гребнями. С другой стороны, из того же очіпка-повойника развились полукультурные **повязки и наколки,** которые, с небольшими изменениями покроя, широко распространены теперь даже в городах.

Перша категорія—жіночі головні убори, формою схожі на чоловічі шапки. Форма їхня запозичена—почасти зі Сходу, почасти з Греції (через церковні мітри та камілавки). Сюди належить, між иншим, укр. **кораблик**, що тепер уже зовсім вимер, та стара **кіка**.

Дівочі убори відрізняються від жіночих тим, що не закривають волосся, так що виходить маківку та косу.

Дуже різні матеріялом та назвами (вінок, стьожка, стрічка, головодець, перев'язка тощо), вони однакові формою—як коло або півколо з оздобами.

15. **29 березня 25 р. ак. Д. І. Багалій.—** — Шевченко й Кирило-Мефодівське братство.

Твори Ш—ка, його щоденник та листи, як джерела для зрозуміння ідеології поета. Романт. період у творчости Ш—ка «Кобзарик», 38—46 р.р. Ідеалізація старого укр. життя. «Послание до Кв.-Осн.», «Тарасова ніч», «Чигирин», Невідповідність реальній історичній дійсности. Вірші «Три літа», як свідоцтво про зміну у настрою поета. Поеми «Сон», «Кавказ», послання «До мертвих, до живих». Відносини до Миколи І. Заклик до повалення деспотизму. Поема «Іван Гус»—підготовка до вступу у Кир.-Мет. братство. Кир.-Мет. братство. Слав'яноф. та народницький елемент в ньому. Складання Ш—ком його статуту. Мрії про республіку, федерацію слав'ян, знищення кріпацтва, дворянських привілеїв. Тактичні засоби-проповідь, піднесення освіти. Вплив Ш—ка на братство і навпаки. Радикалізм Ш—ка. «Книга буття» і спомини, як відповідний документ. Протест Ш—ка проти панства та царів, котрі знищили рівність. Панство, як соціальна верства, що приєдналась до царів. Віра у відродження України. Доля К.-Мет. братства. На Ш—ка найбільша кара. Творчість Ш—ка після 1846 р. «Чернець», «Думи», —лірика, чиста поезія. Щоденник Ш—ка, як свідоцтво про невмирущий радикалізм у настрої Ш—ка. Шевченко і сучасність.

16. **5 квітня 25 р. пр. А. І. Білецький.—** — Академік. М. Ф. Сумцов.

Зазначивши тісний звязок діяльности М. Ф. Сумцова, з Музеєм Слободської України, що є в значній мірі його створення, лектор спинився на характеристиці науково-дослідчої діяльности померлого у 1922 р. про-

Третий ряд,—женские головные уборы в виде мужских шапок. Форма их заимствована—частью с Востока, частью из Греции (через посредство церк. митры и камилавки). Сюда относятся, м. пр. укр. **кораблик**, теперь уже совсем вымерший, и старая **кика**.

Девичья уборы отличаются от женских тем, что не закрывают волос, оставляя открытыми макушку и косу. Крайне разнообразные по материалу и по названиям (венок, лента, «стрічка» головодец, перевязка и т. д.), они однообразны по форме—в виде круга или полукруга с украшениями.

15. **29 марта 25 г. Ак. Д. И. Багалей.** — Шевченко и Кирилло-Мефодиевское братство.

Произведения Ш—ка, его дневник и письма, как источник для уразумения идеологии поэта Романтичн. период в творчестве Ш—ка. «Кобзарик». 38—46 г.г. Идеализация старой укр. жизни. «Послание к Кв.-Основ'яненко». «Тарасова ніч». «Чигирин». Несоответствие реальной исторической действительности. Стихотворение «Три літа», как свидетельство о переломе в настроении поэта. Поэмы «Сон», «Кавказ». Послание «До мертвых. до живых». Отношение к Николаю I. Призыв к свержению деспотизма. Поэма «Ів. Гус»—подготовка к вступлению в Кир.-Меф. братство. К.-Меф. братство. Славянoф. и народнич. элемент в нем. Составления Ш—ком его статута. Мечты о республике, федерации славян, уничтожения креп. права, дворянских привилегий. Тактические приемы—проповедь, поднести просвещение. Влияние Ш—ка на братство и обратно. Радикализм Ш—ка. «Книга бытия» и воспоминания, как соотв. документ. Протест Ш—ка против панства и царей, которые уничтожили равенство. Панство, как социальный слой, примыкающий к царям. Вера в возрождение Украины. Судьба К.-Меф. братства. На долю Шевченка наиболее тяжелое наказание. Творчество Ш—ка после 1846 г. «Чернець», «Думи», «Лирика», чистая поэзия. Дневник Ш—ка, как свидетельство о неумер. радикальном настроении Ш—ка. Шевченко и современность.

16. **5 апреля 25 г. пр. А. И. Белецький.** — Академик Н. Ф. Сумцов.

Отметив тесную связь деятельности Н. Ф. Сумцова с Музеем Слободской Украины, являющимся в значительной степени его созданием, лектор остановился на характеристике научно-исследовательской деятельно-

фессора харківського університету, члена Всеукраїнської Академії Наук і автора понад 800 наукових праць (книжок та статтів) з російської, зах.-европейської і, головчином, українсько' літератури та мистецтва, етнографії та инш.. Зазначено було ті утиски з боку царської цензури і взагалі реакційних елементів дореволюційної Росії, що їх зазнав М. Ф. Сумцов у своїй науковій діяльности, також лектор зупинився з великими подробицями на характеристиці праць М. Ф. Сумцова в галузі укр. етнографії та фольклору (усної творчости). Наостанку лектор подав стислий огляд науково-організаційної та громадської діяльности М. Ф. Сумцова.

сти скончавшегося в 1922 г. профессор харьковского университета, члена Всеукраинской Академии Наук, чл.-корр. Росс. Акад. Наук и автора более 800 научных работ (книг и статей) по вопросам русской, западноевропейской и. гл. обр., украинской литературы, истории искусства, этнографии и т. п. отметил те препятствия со стороны царской цензуры вообще реакционных элементов дореволюционной России, какие встречал Н. Ф. Сумцов в своей научной деятельности и затем остановился более подробно на характеристике трудов Н. Ф. Сумцова в области украинской этнографии и фольклора (устного творчества).

В заключение лектор дал также сжатый обзор научно-организаторской и общественной деятельности Н. Ф. Сумцова.

Що говорять відвідувачі про Музей.

Д. З. МАНУИЛЬСКИЙ. (Зам. Пред. Коминтерна). Ознакомившись с Музеем Слободской Украины, я позволю себе высказать несколько соображений. Музей представляет собою один из лучших культурных уголков г. Харькова, привлекающим в качестве посетителей, главным образом, рабочую и крестьянскую трудовую массу. Среди той бедности памятниками искусства и старины, от которой мы страдаем на Украине в силу отсутствия Музеев, Музей Слоб. Укр. является ценностью, на поддержку которой должно быть обращено внимание украинского рабоче-крестьянского правительства. Он имеет не только Харьковское местное значение. Это музей могущий иметь всеукраинское значение. Но для этого нужно разбить ту стену индефферентизма, который создался в наших учреждениях вокруг этого полезного и нужного дела. По моему мнению, в первую голову необходимо в связи с превращением Харькова в столицу, об'явить Музей учреждением всеукраинского значения со всеми вытекающими отсюда последствиями, — увеличением внимания, средств и т. п. По мере своих скромных сил буду способствовать успеху важного и хорошего начинания.

ЧАБАЙ. (Член Полтав. Губисполкома). Музей представляет большую ценность культурную не только одного района, но и всей Украины. Ему нужно придать именно такое значение и дать возможность развиваться, расширяться. Для этого нужны средства. При всей нашей бедности, при всей дефицитности наших бюджетов необходимые средства должны быть отпущены. В Музее на каждом шагу чувствуется отсутствие средств, и если Музей держится, может быть даже пополняется новыми экспонатами, то во многом это зависит от любви к этому делу отдельных культурных работников, которые не опускают рук, несмотря на тяжелое материальное положение и самого Музея и работников Музея. На Музей необходимо обратить внимание и дать средства. У нас слишком мало Музеев на Украине, чтобы мы могли небрежно относиться к такой ценности.

М. О. РЕЙХЕЛЬ. (Пред. М. СНК). Музей производит приятное освежающее впечатление. Везде видна любовная, внимательная рука. От всего собрания веет стихия украинской культуры, чувствуются огромные творческие возможности, непочатый край своеобразной жизни и красоты.

Нет сомнения, что собран только маленький, небольшой кусочек того, что можно и должно собрать в наших условиях при минимальной поддержке со стороны Советской власти и общественности. Энтузиазм и энергия администрации Музея, поднятая цели народной жизни и социальная природа ра-

...-крестьянской власти служит порукой, что ...дача будет разрешена и притом в недалеком будущем.

Проф. М. МАЗУРЕНКО. Багато, видно, потрачено пильної праці на влаштування цієї інтересної основи для всеукраїнського Музею. Звичайно, тільки ідейно віддані справі при малих матеріальних коштах могли завести такі інтересні вітрини. Безумовно, Музей має інтерес як для учнів, так і для де-яких майстрів. ...зволю собі сказати тільки по моїй спеціальності: зібрання керамічних народніх виробів є одно з найбільших і найінтересніших для фахівців. Слід би відповідному тресту ...ти кошти на дальніший розвиток цього відділу.

...ЕСДАВА (Музейн. раб.). Случайно заглянув в Музей Слободской Украины, не могу не выразить здесь своего ...ивления перед энергией и настойчивостью ...ициаторов за три года тяжелой разрухи и ...сутствия достаточного материального содействия, успевших создать такое интересное хранилище. Музей национально колоритен. Во всем чувствуется любовное отношение к собранному материалу и его размещению. Остается пожелать бережного к нему отношения и всяческого содействия его обогащению к дальнейшему развитию. Таким Музеем, неожиданно приятно поражающим всякого случайно заглянувшего сюда культурного работника, Харьков может уже гордиться и для привлечения к нему обеспеченных ему симпатий, необходимо создавать ему заслуженное им имя.

Д. І. ЯВОРНИЦЬКИЙ (професор). Був у Музеї ім. Сковороди й вийшов із Музею зачарований до краю. Чудовий Музей.

М. ДЖИМА — делегат Першого Всеукр. З'їзду робітників освіти. Музей є великою цінністю України. З поверхового огляду склалося сильне враження. Шана патронові цього Музею, дяка його робітникам.

ЧУЖОЗЕМНІ ВІДВІДУВАЧІ.

На протязі 1923-24 р.р. Музей відвідали ...едставники німецьк. компартії й часто бу...ли представники німецького, австрійського, ...ського та польського консульств у Харкові.

У початку 1925 р. Музей відвідала англ...ська делегація тред-юніонів, у час її перебування в Харкові.

Скільки було відвідувачів М.С.У. З 1920 р. ... серпня 1923 р. Музей було закрито для ...лу.

...пускали тільки екскурсії.

Після відновлення Музею, 21 серпня 23 ...у його було відкрито; до 1 січня 1923 ро... його відвідало 5858 чол.: 164 екскурсії ...2686 ч., окремих відвід.—3172.

З 1-го жовтня 1923 р. до 1 жовтня 1924 р. ...відувачів було 24.514 чол.: екскурсій 523 ... 10,922 ч., окрем. відвід.—13.522.

З 1-го жовтня 24 р. до 1-го кв. ...25 р. (за 2 перші квартали) Музей відві...ло 27.498 чол. (за 120 день) з них екскур...—445 в 9138 чол., окрем. відвід.—18.360 ...

За 1 кв. за день було—186 чол., за 2 кв. ...276 чол. (у неділю біля 700 чол.).

ИНОСТРАННЫЕ ПОСЕТИТЕЛИ.

В течение 1923—24 г.г. Музей посетили представители германской компартии и неоднократно бывали представители германского, австрийского, ческого, польского консульства в Харькове.

В начале 1925 г. Музей посетила британская делегация тред-юнионов, во время пребывания ее в Харькове.

Количество посетителей М. С. У. С 1920 г. по авг. 23 г. Музей не был открыт для осмотра.

Допускались только экскурсии.

По восстановлении Музея, 21 августа 1923 года он был открыт, при чем до 1 января 1923 года его посетило 5858 чел. 164 экскурсии в 2686 ч., отдельн. посет. 3172 ч.

С 1 октября 1923 по 1 октября 1924 года посетителей было 24.514 чел.: экскурсий 523 в 10.992 ч., отдельн. посетителей—13.522 ч.

С 1 октября 1924 г. по 1-е апр. 1925 г. (за 2 перв. квартала) Музей посетило 27.498 ч. (за 120 дней) из них экскурсий—445 в 9.138 ч. отдельн. посетит.—18.360 челов.

Средняя посещаемость в 1 кв.—186 чел. в день, во 2 кв.—276 чел. (в воскресные дни около 700 чел.).

До бібліографії Музею Слободськ. України ім. Сковороди.

СТАТТІ ПРО МУЗЕЙ.

Каталог Виставки XII Археологічного З'їзду в м. Харкові. Харків. 1902 р.

Сумцов М. Ф. Ак. Слобожане. Видавництво «Союз» Харків. 1918 р. ст. 220—21.

Даньковськая Р. Академик М. Сумцов, яко діяч Музею С. У. Науковий Збірник Харк. Наук.-Досл. Катедри Іст. України, 1, Харків 1924 р.

О. Ніколаєв. Музей Слободської України. Знаття 1924 р. ч 2 (17) Харків. Видавництво «Хозяйство Донбасса». ст. 31.

М. Л-ий. Трохи уваги старовині, додат. до Харк. газ. «Вісти» «Література, Наука й Мистецтво» Харк. 1923 р. № 8, 25 листопаду.

Даньковська Р. Музей Слоб. України ім. Сковороди. Рукопис надіслано до Київа для Бюлетеню № 1 Кабінету Антропології та Етнології ВУАН 2) в Інформ.—Видавн. Відділ Укр. Головнауки; 3) Етнографічне вивчення укр. обр. печ. Друкується в Наук. збірн. ч—2, Харк. 1925 р.; 4) Обр. печива-орішки Муз. С. У. (рукопис) у редакції Етногр. збірн. Київ.

Музей Слободської України ім. Сковороди (бюлетень) виходить двічі на рік—Харків.

Ів. Ерофіїв. Виставка у Слобож. музею («Черв. Шлях» № 4, 1925 р.). «Шевченкіана у Музею С. Укр.» (доклад на пленумі катедри іст. укр. культ. на Шевченк. роковини)—його-ж.

ВИДАННЯ М. С. У.

Музеєм було видано поки що (бо нема коштів) листівки з портрета Т. Г. Шевченка худ. С. І. Васильківського.

Надалі Музей думає, видавати, коли будуть кошти, крім Бюлетеня, Музею, альбоми музейних речей.

К библиографии Музея Слободск[ой] Украины им. Сковороды.

СТАТЬИ О МУЗЕЕ.

Каталог Выставки XII Археологическо[го] С'езда в г. Харькове. Харьков. 1902 г.

Данилевич В. Е. Этнографический Муз[ей] Харьковского Историко-Филологического О[б]щества. Харьков. 1911 г.

Зеленин Д. К. пр. Музей Слободск[ой] Украины. Русский Исторический Журна[л] кн. 7. Петроград 1921 г. Росс. Ак. Нау[к] стр. 220—222.

Краеведение. Журнал под ред. Ак. С. Ф. Ольденбурга № 3, 1924 г. Москва—Лени[н]град, стр. 296—7.

✓ **Музей Слободской Украины** (отчет) «Чер[в]оний Шлях», 1923 г. № 8, Харьков.

А. Ландау. Музей Слободской Украин[ы] газета «Коммунист» Харьк. 1923 г. № 2[...] (1130).

Краткая История возникновения Музея С[л]. Укр., его деятельность (сост. сотрудникам[и] Музея Р. С. Данковской и А. Николаевым) Рукопись послана в редакцию «Справоч[]ника» Р. А. Н. в 1924 г.

Данковская Р. Музей Слободськой Украї[ни] ім. Сковороди: (Рукопись) 1) послана в Ки[ев] для Бюллетеня № 1 Кабинета Антрополог[ии] и Этнологии ВУАН, в конце 1924 г. и 2) [в] Информационно-Издательский Отдел Ук[р.] Главнауки в 1925 г.; 3) Этнографическ[ое] изучение укр. обр. печ. печатается в «Нау[к.] Збірн.» № 2, март. 1925 г.; 4) печенье, оре[ш]ки Музея С. У. (рукопись) в редак. Етн[огр.] сборника Киев.

Музей Слободской Украины им. Сково[]роды (бюллетень) выходит 2 раза в го[д] Харьков.

И. Ерофеев. Выставка в Слобожанском му[]зее «Черв. Шлях» № 4, 1925. Шевченкиана [в] Музее С. У. (рукопись). Доклад на за[с.] каф. ист. укр. культ.

ИЗДАНИЯ М. С. У.

Музеем были изданы пока (за неимени[ем] средств) открытки с портрета Т. Г. Шевчен[ка] худ. С. И. Васильковского. В дальнейше[м] Музей предполагает издавать, при налич[ии] средств кроме Бюллетеня, Каталог Муз[ея] альбомы музейных предметов.

Программа

для уличных наблюдений, преимущественно при экскурсиях на окраины города и в селе.

Данная программа написана вследствие пожелания, высказанного на заседании Этнографической Комиссии Главмузея в Х., иметь при совершении экскурсий, хотя бы краткие указания, на что надо обращать внимание, проходя по улицам и площадям лицам, интересующимся этнографией. Руководствуясь таким пожеланием, в поставленных вопросах указанной программы намечены лишь пути, по которым могут вестись наблюдения над явлениями уличной жизни, в зависимости от наклонностей и времени, имеющихся в распоряжении у наблюдателей. Ввиду быстрого изменения часто незамечаемых нами явлений повседневной уличной жизни, их необходимо зафиксировать для будущих изучений. При ведении записей по указанным ниже вопросам необходимо приводить точные и все существующие названия (если таковых несколько) частей города, слободы, улицы, переулков, площади, где производится наблюдение, №№ домов и хат, фамилии их владельцев, а также—кто указал данный факт (если таковое указание со стороны имеется), и вообще все, что можно узнать:

1) **про предметы** т. е. о их величине, материале, форме, окраске, украшении и т. п.;

2) **проявления:** а) со стороны их словесного выражения (замечания, поговорки, предания, песни и т. п.); б) со стороны выражения их в действиях (танцы, качанье, прыганье, катанье и т. п.).

1. **Постройки:**

а) хаты и дома, их крыши, трубы, окна, крылечки, навесы, резьба и окраска, зимние украшения на окнах между 2-мя рамами и цветы в банках летом и зимой;

б) ворота, заборы, надворные постройки по улице;

в) палисадники и их названия;

г) лавочки для сиденья на улице или заменяющих их дубки;

д) кузницы, их местоположение, приспособления перед ними на улице для ковки лошадей, их названия;

е) мосты, мостики, кладки через реки и ручьи;

ж) криницы с крестами, иконами и без них, названия, расположение и количество их на улицах, переулках, площадях и предания о них;

з) каплички, их названия, иконы и предания.

3. Вывески на домах и надписи на них, изображения (рельефные или нарисованные), местожительство приготовлявших их мастеров.

3. Частные и общественные об'явления; их местоположения, особые приспособления для помещения их.

4. Растения вдоль улиц, в садах, палисадниках, распространенные сорта, местные названия, способы огораживания их, приметы о них.

5. Костюмы на деревенских жителях, встречающихся на улицах, так: головные уборы, одежда и обувь. Описание и рисунки их покроя и шитья из разноцветных ниток, шнурков и пр.

6. Способы передвижения—а) сани, повозки, лодки и типы их, б) упряжь. Если встречаются расписные и резные дуги,—то откуда они? Рисунки и описания таковых.

7. Отношение прохожих к усовершенствованным способам передвижения—автомобилям, трамваям, велосипедам, аэропланам, различные названия их и замечания при виде их.

8. Забавы детей—катанье на санках, коньках и т. п., типы их.

9. Игрушки у детей и игры.

10. Нищие и слепцы: а) выражение ими своей просьбы в форме разговорной, нараспев и с помощью пения; б) музыкальные инструменты употребляемые при этом (бандуры, лиры, гармонии, арфы и т. п.). Отношение окружающих к нищим и слепцам. Рассказы и легенды о них.

11. Шарманщики: а) с попугаями и без них; б) в сопровождении пляшущих и поющих детей или без них; в) их национальность; г) отношение к ним; д) способ приобретения шарманки; е) ее виды и ж) песни. Петрушка. Его репертуар.

12. Цыгане с обез'янками и все относащееся к ним.

13. Продавцы на улицах и площадях: а) предметы их торговли; б) приспособления для переноски, перевозки и установки их на местах; в) выкрики продавцов, прибаутки для привлечения внимания покупателей, их выражения.

14. Площади в базарные и ярмарочные дни: а) продающиеся предметы кустарного производства; их форма, окраска, стоимость, назначение; б) выкрики и замечания продавцов, разговоры; в) одежда, г) приспособления для передвижения и установки товаров; д) жители каких сел, деревень и городов встречаются на рынке. Базарные районы.

15. Памятники на площадях, улицах и кладбищах. Надписи на них. Отношение к ним населения.

16. Ограды монастырские, кладбищенские и церковные в дни ярмарок и праздников; состав толпящегося в них народа; настроение, разговоры, торговля и предметы ее; фонари (при переноске икон) и их украшения, обращение с ними, приметы, обряды (например: катанья яиц на могилках на Пасху).

17. Пища. Если употребляют пищу на улицах и площадях, то в чем она состоит и приспособления для нее.

18. Кустари и ремесленники: а) игрушечники, б) пряничники, в) по изготовлению и исправлению музыкальных инструментов; г) бандур, д) ковали, е) по обработке металлов; их местожительство.

19. Улицы и площади перед наступлением больших праздников (Рождество, Новый Год, Масленица, Пасха, Троица, Ивана Купала и т. п.): а) изменение их внешнего вида; б) прохожие и проезжие на улицах; их настроения, ноши, разговоры, приветствия, в) занятия стариков, увеселения детей и взрослых, г) обряды (хождения со звездой, с масками и переряженными под Новый Год; катанье на масленицу; Пасхальное христосованье и дарение яиц; Троицкое завивание венков; Купальское зажигание костров и прыганье.

20. Карусели и качели: а) время и место их установки и уборки, б) форма, величина, раскраска, в) лица, качающиеся на них, г) отношение к ним, д) нет-ли преданий о них и о времени, пригодном для их устройства.

21. Приспособление площадей и улиц для временных коммерческих предприятий и торговли. Весы и способы взвешивания на площадях и улицах.

22. Отношение прохожих к постройкам, имеющим религиозное значение—правосл. и инославн. церкви, часовни, каплички).

23. Звонари на колокольнях церквей: а) продолжительность срока их службы, б) отношение их самих к своим обязанностям и окружающих лиц, в) способы звона.

24. Отношение прохожих к различным переменам, происходящим в небесной сфере и в природе: приметы, замечания, поговорки.

25. Отношение прохожих к домашним и диким животным и птицам, встречающимся на улицах и площадях; причины разного отношения и рассказы об этом.

26. Отношение национальностей друг к другу, проявляемые в действиях и словах; к лицам разных профессий и социального положения.

27. Процессии на улицах: свадебные, похоронные, сектантские, религиозные процессии и т. п., отношение к ним участников и прохожих, приметы, поговорки, относящиеся к ним.

28. Приметы о встречах с пустыми и полными ведрами, дровами и т. п.

29. На огородах и полях: а) способы удобрения и обработки; способы огораживания участков; местные названия посаженных растений и виды их; г) чучела и другие приспособления против различных вредителей. Цветники. Выбор цветов.

30. Мельницы (вітряки, млини) на полях, у рек, прудов. Крупорушки. Количество. Формы (рисунки), название, количество и назначение их частей. Подробное описание и рисунки их внешнего вида. Рассказы и предания связанные с ними (например, демонологические или о крепостных временах). Хозяйственное значение для края. Доходность. Условия помола. Их изменения. (История наиболее крупных мельниц (время возникновения, влияние их и т.д.).

Сост. Р. Данковская под редакцией Акад. Н. Ф. Сумцова. Утверждена Этногр. Комиссией Научного Комитета Харьк. Главмузея.

Краткий план обследования базаров, рынков, ярмарок и т. д.

1. Расположение базара: район, охватыаемый базарной торговлей; площади, улицы, ереулки, тупики, мосты. (Желательна арта).

2. Базарные дни и часы. Изменения в ечение дня и недели.

3. Расположение на базаре отдельных идов продажи: с'естного, мелочи, плетеных зделий, старых и новых вещей, продаваемых рямо с рук («толкучка»), железных издеий, книг, нот, посуды и т. д., централизоана ли продажа этих вещей или рассыпана о всему базару.

С'естное: а) хлеб: из какой муки, кем ыпеченный, в каких формах, кто на чем родает, как развешивает, б) сырье: какое, ткуда, кем, начем, в каких комбинациях и аких количествах продается, с) лакомства: акие, как, где и кем приготовляются и продаются, д) горячие и холодные закуски: каие, как, где и кем приготовляются; формы аровень; формы и комбинации уличных есторанчиков.

5. Продажа с рук: что и кем продается, его больше, старого или нового; оживленно и идет торговля, развит ли натуральный оварообмен,—кто, с кем и чем меняется.

6. Книги и ноты—какие, в каких количествах и кто продает, есть ли книги по черной и белой магии и т. д., какие именно, кто покупает, как покупает, на что обращает при покупке внимание.

7. Кустарные и плетеные изделия—откуда, кем, как изготовляются и продаются.

8. Железные изделия—старые, фабричные и кустарные изделия; кто продает и продает ли только их или же еще что нибудь.

9. Мелочь—пуговицы, тесьма, мелкая мануфактура, записные книжечки и т. д., кем продаются и в каких комбинациях.

10. Предметы крестьянского обихода, кем и где продаются.

11. Вообще—какой элемент, городской, деревенский, интеллигентский преобладает на базаре среди покупателей и продавцов.

12. Развлечения: хироманты, певцы и проч. на базаре,—какие и где встречаются; отношение к ним толпы.

13. Костюмы толпы.

14. Общее состояние базара.—содержится ли в чистоте и т. д.

Н. РЕДИН.

Утверждена Этнографической Комиссией Харьковского Главмузея.

Программа

для собирания сведений об украшениях окон в жилищах на окраинах городов и в селах.

Данная программа вызвана недостатком материала по вопросу об украшениях окон. Последние же представляют большой интерес для этнографа, так как, отражая на себе художественные стремления населения, они в тоже время носят на себе отпечаток народных обычаев и верований. К ним приурочиваются народные приметы, в них происходят заметные изменения под влиянием времени и моды. Необходимо было бы собрать возможно больший материал по этому вопросу, как записыванием наблюдений над украшениями, так и составлением рисунков, фотографий с них и собиранием самых предметов.

1. Названия окраины города, улицы, села.

2. Фамилия владельцев помещения и владельца оконных украшений.

3. Сословие, к которому принадлежал владелец украшений (крестьянин, мещанин и т. д.); его состоятельность и род занятий.

4. Сколько времени живет в рассматриваемой местности.

5. Если живет не все время, то откуда приехал (деревня, волость, уезд, или город, или другая улица того же города) и когда.

6. Имеются ли в окнах двойные рамы. Вынимаются ли они или открываются.

7. Был ли обычай украшать подоконники между 2-мя рамами на месте прежнего его пребывания.

8. Или же этот обычай заимствован здесь же. У кого (соседей или еще где видели).

9. Нет ли рассказов, связанных с происхождением этого обычая и со временем возникновения.

10. Величина подоконника (длина и ширина) между 2-мя рамами и остальной частью его.

11. Что закладывается между 2-мя рамами (песок, вата, стружка, какого цвета). С какой целью (для тепла, для украшения, против сырости и т. д.). Как об'ясняет сам владелец.

12. Если положена бумага или вата, то не раскладывают ли по ней цветных гарусинок (какого цвета, какими узорами). Искусственные цветы (какие, кем сделаны, где куплены, в банках или без них). Картинки (что изображают, какой величины, откуда взяты). Или еще что. Не закладывают ли веток сосны и ели и каким образом, или листья, какие и для чего.

13. Какие еще предметы выставлены между двумя рамами (вазочки, статуэтки, ханьки, игрушки и т. д.). Откуда взяты и их величина. (Стоят ли на подставках и каких. В виде кирпичей или еще чего). Нарисовать или сфотографировать, если можно, все украшения.

14. Записать точно все приметы, поговорки, связанные с разбираемыми украшениями.

15. Специально ли для украшения двойных рам предназначаются рассматриваемые вещи, или они идут и для других какихнибудь нужд.

16. Если указанные вещи предназначаются для окна, то куда их девают по окончании зимы—сохраняют ли их и где.

17. Существуют ли они только одну зиму или в течение нескольких зим и скольких.

18. На чьей обязанности лежит работа об украшении окон. Отношение к ней этих лиц и время, в которое эти лица производят установку украшений и убирают обратно (вначале и конце зимы). Приурочены ли последние работы к каким нибудь определенным дням—к каким и почему (например, к покрову, к благовещению или другим дням).

19. Не отражается ли на характере приготовляемых украшений род занятий членов семьи, которым они принадлежат, и перемены в общей жизни населения.

20. Что стоит на внутренней части подоконника: 1) искусственные цветы? Как называются? Кем и когда сделаны? Или когда куплены? (к определенным праздникам и к каким, рождеству, пасхе, тройце и т. д.) 2) Живые цветы в банках и в каких.

21. Название живых цветов? Какие из них более любимы и распространены, и все приметы касающиеся их?

22. Сорт живых цветов—многолетние, однолетние?

23. Кто и как ухаживает за ними?

24. Не проявляют ли особенной заботливости о них к годовым праздникам? Каким? Или еще в каких случаях, и в чем проявляется эта заботливость? Приметы и поговорки.

25. Как давно стали заводить цветы в хатах, домах? Нет ли каких рассказов о времени происхождения этого обычая (с каких праздников или каких событий ведется этот обычай).

26. Не употребляют ли листья, цветы, каких цветов в банках для лечебных целей или еще для чего (для гаданья и т. п.).

27. Величина и сорт цветочных банок. Время, место и способ их приобретения.

28. Что вешают на окнах или над ними—рушники, занавесы. Вышитые ли, кем вышиты. Какими узорами. Украшают ли кружевами и кашивками, размер их. Из какого материала. Нет ли занавесей из бумаги—цветной, белой, гладкой или с узорами. Название последних. Способ прикрепления рушников и занавесей. Круглый ли год они висят или снимаются. Когда. Куда их девают по снятии.

29. Не прикрепляют ли над окнами или по сторонам их искусственные или живые цветы или еще что. В какое время года или к каким праздникам. Нет ли примет.

30. Не обводят ли вокруг окна (с внутренней стороны) цветной глиной каких полосок; или не делают ли каких рисунков. Что они изображают. В какое время это делается. Приметы, если таковые существуют.

31. Не украшают ли снаружи окна резьбой. Какой. Целое ли окно или верхнюю его часть. Не раскрашивают ли какими красками.

32. Если есть ставни, то окрашивают ли их и как. Как их делают—из 1 или 2 полов. Гладкие или с какими украшениями из дерева или железа.

33. Произошли ли какие изменения в украшениях окон за последнее время и в чем.

34. Не сохранилось ли рассказов о том, кто устроил первый окно. Как оно закрывалось, чем заменялось стекло. Кто делает окна, покупают ли готовые рамы и где.

Составила **Р. Данковская.**

Принята и утверждена Этнографической Комиссией Научного Отдела Главмузея.

Программа

для собирания обрядовых печений и сведений о них.

Несмотря на то, что в этнографической и частью исторической литературе встречается немало сведений об обрядовых печениях, но все же они не полны, а по некоторым вопросам и вовсе отсутствуют. Поэтому, крайне важно собирать встречающиеся еще виды печений, зарисовывать, фотографировать их и записывать **точно** все сведения о них, какие только сохранились в народе, не пропуская никаких подробностей, сообщаемых рассказами.

Обрядовые печенья об'ясняют смысл многих старинных обрядов. В прежнее время для каждого обряда приготовлялось какое-нибудь особое печенье со своим особым значением, но с течением времени значение их стало забываться, и печенья стали употребляться не для одного какого-нибудь обряда, а и в повседневной жизни, таковы, например, пироги, паляницы, пряники и т. п. Собирая сохранившиеся еще в народе печенья и записывая песни, поговорки, поверья о них, которые еще уцелели, может быть **удастся восстановить историю обрядовых печений.** Так как приготовление многих печений требует иногда большого искусства со стороны приготовляющих их (напр., свадебные короваи), то собирание обрядовых печений могут помочь успеxу народного искусства.

1. Имя, отчество и фамилия записывающего сведения и рассказчика.

2. Какое село или деревня, или хутор, какого уезда или волости.

3. Какой формы пекут **черный хлеб.** Ставят ли его на стол с солью. Зачем это делают. Нет ли каких рассказов и поговорок об этом.

4. Пекут ли **паляницы** (из какой муки). Когда их больше всего пекут (в какое время года). Не пекут ли их на поминки.

5. Пекут ли **кныши.** Когда. Нет ли каких поговорок о них. Какой величины их делают. Обмазывают ли чем нибудь сверху.

6. Пекут ли **«драбинки»** (лесенки). Для чего и когда их пекут. Сколько. В какое время года. Из какой муки. Какие поговорки и рассказы о них существуют среди населения. Не ходят ли с ними в поле.

7. Какие печенья больше всего пекут на поминки. Не пекут ли **блины.** Из какой муки. Пресные, кислые.

8. Пекут ли **«срішки»** и **«сріхи».** Из какой муки. Какой формы. Не пекут ли осенью, когда созревают растительные орехи. Для чего их пекут. Что они изображают. Не сохранилось ли каких указаний на связь и сходство печеных орешков с растительными. Не отличался ли сбор лесных орехов раньше и теперь каким нибудь способом—в'ездами в лес за орехами целыми семьями, устройством там праздничного угощения и т. п.

9. Пекут ли **«сорочьи ушки».** Когда. Что они означают.

10. Пекут ли **жавронки.** Когда. Сколько. Что с ними делают. Что о них говорят.

11. Не пекут ли к 9 марта **плуги, бороны,** или их в другое время пекут. Есть ли еще какие нибудь печенья.

12. Пекут ли кресты и когда. Из какой муки. Сколько. Зачем их пекут. Есть ли какие поверья и рассказы о них.

13. Какие **пасхи** пекут. Из какой муки. Как их украшают. Что означают украшения их теста и др. Нет ли **пасок особых,** с которыми ходят на кладбище на проводы, если есть, какие они по виду и как называются.

14. Когда больше всего пекут **пироги.** С какой начинкой, пекут ли пироги осенью, при получении нового урожая хлеба или на Рождество. На Крещенье. Какой величины. Какой формы. Нет ли каких поговорок о них.

15. Что пекут на масляницу. **Блины.** Или варят вареники. Или то и другое. Пекут ли хворост, орешки, пышки. Или еще что. Как они называются. Какой формы.

16. Пекут ли **пряники.** В какое время года больше всего пекли раньше пряники—на Спасовку, когда вынимали соты из ульев или еще когда. Каковы они по виду. По величине. Их названия—**«конкки», «московки», «медяники» и т. д.** На чем пекут теперь пряники: на меду, на патоке, на сахаре—на чем раньше. Есть ли **печатные** пряники. Какие формы для них существуют и кто их приготовляет. Местное производство их. Если их привозят, то откуда. Нет ли каких нибудь рассказов о них.

17. Не пекут ли к каким праздникам или в будни **короваи.** И какие хлебы называются этим именем. Какие короваи существуют—гладкие или с украшением из теста и из другого чего. Не существует ли для последних особых названий. Какой формы—круглые, продолговатые, четырехугольные и др.

18. Какие виды печений кроме перечисленных здесь пекут еще в данной местности. Например, не пекут ли изображений животных, их названия, способ и время приготовления.

19. **Свадебные печенья.**

Пекется ли к свадьбе коровай у невесты, у жениха, сколько их у каждого делают. Если по несколько, то как их называют, чтобы отличить один от другого. Когда их приготовляют (в какой день и время года). Какие песни поют при их изготовлении.

20. Украшают ли короваи чем-нибудь сверху, какими нибудь фигурами из теста, что изображают эти украшения, и что означают сами короваи.

21. Сажают ли другие украшения на коровай (из бумаги, дерева, лент, стружек, пряников, конфект и др.), для чего и как их называют, какой формы и величины делают коровая.

22. Не окрашивают ли коровай красной краской, когда и для чего.

23. Когда делают коровай у жениха. Когда у невесты. Кому дают его куски. Достаются ли невесте и жениху.

24. Если коровай достается невесте и жениху, то **обязательно ли** они его едят (или они отдают его кому-нибудь, кладут куда нибудь и куда). Когда именно едят его и одновременно ли. Какие приметы и поговорки существуют об этом, чем заменяется теперь коровай, пряниками или особо заказанными булками, какой они формы, величена их украшений.

25. Пекут ли **«лежні».** Какой формы (круглый или продолговатый). Чем их украшают. Почему так называют. Нет ли об этом каких поговорок. Когда их делят и между кем.

26. Пекут ли **большие «шишки».** Какой величины формы. Какие украшения сажают на них. Что они изображают. Для чего называются большие шишки.

27. Пекут ли **маленькие «шишки».** Сколько. Как их делают. Не делают ли чешуйчатых шишек. Почему их называют «шишками». (не говорят ли, что они похожи на сосновые шишки). Для кого их делают. Какие поговорки о них есть у крестьян.

28. Не пекут ли калачей. Какой формы, величины. Что они изображают (иногда калачи пекут в виде ящицы). Сколько и для кого.

29. Какие другие печенья пекут свадебные **перепички, лепешки** и т. п. Их названия. Для кого. Какие поверья и приметы с ними связаны.

Если нельзя собрать печений то может быть возможно добыть рисунки фотографии их.

Составила Н. Данковская.

Утверждена Этнографической Комиссией Харьковского Главмузея.

Программа

для собирания сведений о праздниках Тройцы и Ивана Купала.

В виду невыясненности многих сторон троицких и купальских обрядов, необходимо было бы получить ответы на предложенные ниже вопросы из различных местностей и указания, что из украшений, кукол, купальских кустов и т. п. можно было бы теперь достать. Очень важно было бы плоучить: 1) рисунки раскрашенные или простые (как бы неудачны они не были), изображающие различные шествия, сцены и фигуры танцев троицких и купальских; 2) также записи мелодий песен, если бы нашлись лица, знакомые с этой областью, и 3) упомянутые украшения, куклы и т. п. или хотя бы рисунки их в трех видах: сверху, снизу, сбоку, а для кукол—спереди, сзади и сбоку.

1. Какие деревья рубят на Тройцу для украшения хат внутри и снаружи. Какие приметы для каких деревьев существуют у населения.

2. Какой величины рубят ветки на Тройцу. Где их ставят в хате ставят ли или прибивают чем) во дворе, на воротах еще в каких нибудь постройках. Не украшают ли клуни.

3. Украшают ли хаты на Тройцу цветами, какими именно. Где их помещают. Какие существуют о них рассказы и приметы.

4. Чем украшают на Тройцу стены, иконы, окна, печь (т. е. какая именно зелень или еще что идет для стен, какая для икон и т. д.).

5. Не раскрашивают ли красками печь на Тройцу (бывает ли такое раскрашивание печи только на Тройцу, или и среди года ее раскрашивают и также ли, как на Тройцу или по другому). Если раскрашивают то какими рисунками, как они называются, что изображают по словам населения.

6. Какой травой посыпают пол на Тройцу. Народные названия. Что про каждую из таких трав говорят в народе. Почему именно такими, а не иными травами посыпают.

7. Куда девают после Тройцы траву с полов и другую зелень (выбрасывают ли или выбрасывать нельзя и почему, сжигают ли или сохраняют, где и для каких целей).

8. Плетут ли венки на Тройцу: где, когда, из каких цветов или трав.

Для чего венки употребляют, поют ли при этом песни и какие, куда девают венки после Тройцы (сохраняют ли их, где, для чего, или сжигают, бросают в реку и еще куда)..

9. Как празднуется в данной местности Тройца, какие песни поют, устраивают ли пляски и т. п.

10. Как празднуется день Ивана Купала: прыгают ли через огонь, или еще что нибудь и через что именно. Плетут ли возле куста будяка (чертополоха) или черноклена.

Делают ли куклы из зелени, из соломы, или еще из чего нибудь.

Как ее называют. Что с ней делают.

Какие песни поют. Если завивают венки, то куда их девают после употребления (не забрасывают ли на крышу и зачем).

Р. ДАНКОВСКАЯ.

Харьковская Центральн. Государственн. Библиотека

Огляв.

Стор.

Передмова 3
Завдання та досягнення Музею Слоб. України (від видавців) 5
Історія Музею Слоб. України Р. С. Даньковської. 7
Історія історичного відділу Музею О. О. Ніколаєва 12
Історія художнього відділу, О. О. Ніколаєва. 14
Історія етнографічного відділу та книгозбірні Музею Р. С. Даньковської. 16
Вивчення України. Обслідування 1920-1923 р.р. 19
Екскурсії 1924-1925 р.р. 21
У Музеї Слоб. України та етнографічній секції Харк. Губкопмис'у
Доклади. 22
У Музеї Слоб. України та Етнографічн. Комісії Наукового відділу Вукопмис'у.
Доклади 24
У Музеї Слоб. України ім. Сковороди. Взаємовідношення з науковими та просвітніми организаціями 26
Поповнення 28
Помешкання 28
Оборудовання. 28
Виставки 28
Лекції. 29
Що говорять відвідувачі про Музей 34
Чужоземні відвідувачі 35
Скільки було відвідувачів 35
До бібліографії Музею:
Статті про Музей 36
Видання Музею. 36
Програми 37

Оглавление.

Стр.

Предисловие 3
Задачи и достижения Музея Слободской Украины (от издания) . . 5
История Музея Слоб. Украины Р. С. Данковская 7
История историч. отдела Музея С. У. А. А. Николаев 12
История художествен. отдела М.С.У. А. А. Николаев 14
История этнографического отдела и библиотеки М.С.У. Р. С. Данковская 16
Изучение Украины. Обследования в 1920-1923 г.г. 19
Экскурсии в 1924-1925 г. г. . . . 21
В Музее Слоб. Украины и этнографической секции Харьк. Губкопис'а.
Доклады 22
В Музее Слоб. Украины и Этнографич. Комиссии Научного отдела Вукопис'а.
Доклады 24
В Музее Слоб. Украины им. Сковороды. Взаимоотношения с научными и просветительными организациями. 26
Пополнение. 28
Помещение. 28
Оборудование. 28
Выставки 28
Лекции 29
Отзывы о Музее 34
Иностранные посетители 35
Количество посетителей 35
К библиографии Музея С. У.
Статьи о Музее 36
Издания М. С. У. 36
Программы. 37

БЮЛЕТЕНЬ.

Музею Слободської України ім. Сковороди виходить двічі на рік.

Ціна 60 коп.

Передплата та заявки, про висилку накл. платою приймаються в Музеї С. У.- Харків, б. Універс. горка.

БЮЛЛЕТЕНЬ.

Музея Слободской Украины им. Сковороды. Выходить 2 раза в год.

Цена 60 коп.

Подписка и заявления о высылке с наложением платежа и в обмен принимаются в Музее С. У. Харьков, б. Университетская горка.